

# עצות למורה המתחיל

מדריך מעשי ליצירת סמכות, משמעת ואווירת לימוד נעימה  
ניהול הקשר עם התלמידים וההורים במקצועיות ושמחה

שניאור בריכטא

הוצאה ראשונה  
ימי ההכנה לשנת הלימודים תשפ"ז

## פתח דבר

בחוברת שלפניך מצויות עצות רבות במגוון תחומים השייכים להוראה, החל מבסיס המשמעת בכיתה ועד להתנהלות עם ההורים והמנהל.

יש כיום מחסור במוסדות החינוך באנשי צוות איכותיים. אחת הסיבות העיקריות (אם לא הסיבה העיקרית) שגורמות למורים חדשים להישחק ולהתייאש עד כדי התפטרות היא ההתמודדות עם **משמעת בכיתה**. לכן המיקוד העיקרי של הקובץ הוא השגת משמעת וחזוקה, וגם בנושאים האחרים שמוצגים בקובץ מודגש נושא המשמעת ואיך לחזק אותה על ידי אותן זוויות.

חשוב להדגיש שכאשר מורה משיג משמעת ומצליח ללמד את הכיתה יום אחרי יום ולנטוע בהם מידות טובות – יש בכך **אושר וסיפוק גדול, ומימוש השליחות האישית של המורה בעולם**.

כמו כן, בתנאים מסויימים גם המשכורת החודשית יכולה להיות מכובדת ומספקת.

לכן, המאמץ הראשוני ליצירת משמעת, והמאמץ הנמוך יותר של החזקת המשמעת במשך השנה - **משתלם מאוד הן בגשמיות והן ברוחניות**.

ניסיונו האישי של כותב השורות הוא בכיתות א-ו, והעצות נכתבו מתוך הזווית של הגילאים האלו.

החוברת מחולקת לשישה פרקים:

א. ניהול משמעת ותגובה להפרעות.

ב. ניהול השיעור בפועל והעברת החומר.

ג. בניית קשר אישי ואמון עם התלמידים.

ד. עבודה מול הורים.

ה. טיפול במריבות.

ו. עצות כלליות, ותמיכה רגשית בעבודת ההוראה [עצות והכוונה איך לסדר את המחשבות בימים קשים]

ידוע המשפט ש"בחינוך אין כללים".

## ב"ה

אמנם זה נכון, אבל **הכוונה כללית ועצות שכדאי לנסות – יש ויש**.  
החוברת שלפניך לא דומה לחוברת הפעלה של מכונה, שבה אתה פועל כמו  
תוכי לפי ההוראות ואז המכונה עובדת.  
עצות ספציפיות בחינוך עלולות לא להתאים לאופי שלך, לא להתאים לאופי  
של המוסד שבו אתה מלמד, ולא להתאים לאופי של הכיתה שלך.

הכי נכון יהיה להשתמש בחוברת הזו **בצורה של דיג** – לקרוא עוד קטע ועוד  
קטע עד שתדוג עצה שמתאימה לאופי שלך, לאופי של המוסד, ולאופי של  
הכיתה שלך.

מורה, ובפרט מורה חדש, לא יכול להיות ממוקד בו זמנית ביישום של הרבה  
עצות. זה עצמו יכול לשחוק ולעייף.  
לכן מומלץ לבחור **עצות בודדות** מידי תקופה ולהתמקד רק בהן, אחר כך  
לנסות ליישם עצות נוספות, וכן הלאה.

תקוותי ותפילתי שההדרכות והעצות שבחוברת יסייעו לך לבסס את עצמך  
כמורה מצליח ומשפיע תוך זמן קצר יחסית מתוך שמחה וטוב לבב, ותלמידך  
יתעלו כל כך עד שנזכה במהרה לקיום הנבואה (ירמיהו לא, לג) "ולא ילמדו עוד  
איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את הוי', כי כולם ידעו אותי למקטנם  
ועד גדולם".

## שניאור בריכטא

כתובת מייל להארות הערות ושיתופים: shneorz4@gmail.com

## תוכן עניינים

### אחרי כל שם קטע מופיע בתוך סוגריים העמוד בחוברת שבו הקטע נמצא

א. ניהול משמעת ותגובה להפרעות: יסוד המשמעת הבסיסית – משמעות לכך שאתה נוכח ומסתכל (1) \ איך ליצור משמעות לנוכחותך ולמבטיך (1) \ שימוש ב"תוצאה טבעית" ככלי משמעת (1) \ שדרוג המשמעת באמצעות קשר אישי (2) \ ביטחון עצמי של מורה חדש או מחליף (2) \ תגובה מדורגת לדיבורים ולהפרעות (3) \ יצירת קשר עין עם כל חלקי הכיתה (3) \ קצב הדיבור משפיע על השקט (3) \ דיבור שקט - סמכותי יותר (4) \ למה לא כדאי להרבות בהרמת קול (4) \ ניטרול לחישות בשיעור בעזרת קול שקט (4) \ עצירת דיבורים בעזרת מבט פשוט (4) \ שידור ביטחון כשקוראים לתלמיד (5) \ סדר בכיתה מסייע למשמעת (5) \ יצירת בסיס של שקט ומשמעת בתחילת השיעור (5) \ הזדהות עם הכללים (5) \ איך לוותר על כלל בלי להחליש אותו (6) \ זירוז תלמידים על ידי שבח (6) \ עצירת פטפוטים בזמן עבודה בחוברת (6) \ תעסוקה לתלמידים שסיימו את המשימה (6) \ תלמידים שקמו מהכיסא כשיצאת מהכיתה (7) \ להעיר על המעשה ולא על התלמיד (7) \ שימוש במילה טיפול במקום המילה עונש (7) \ איך להזהיר בלי להפוך את זה למאבק אישי (7) \ הערה בדרך של תזכורת (8) \ עצירת דיבורים בלי להעיר לתלמיד ספציפי (8) \ חזרה מהירה לרוגע אחרי כעס (8) \ העלמת עין מהפרעות קטנות (9) \ איך להפסיק רעש של דפיקת עיפרון וכדומה (9) \ זיהוי מזמזם ועצירת הזמזום (10) \ הפחתת ומניעת יציאה לשירותים באמצע שיעור (10) \ התמודדות עם שאלות "תמימות" (11) \ תלמיד שקולט מהר את החומר ומפריע מתוך שעמום (11) \ תלמיד שמחייך

## תוכן עניינים

כשאתה גוער בו (11) \ תלמיד שמנסה לגרור אותך לויכוח (12) \ איך להגיב כשתלמיד עושה ממך צחוק (12) \ תלמיד שמצפצף עליך מול כל הכיתה (13) \ סרבנות למלא עבודות בחוברת (13) \ טיפול בתלמידים אחד-אחד ולא כקבוצה (14) \ איך לעשות נכון 'רשימת מפריעים' (14) \ עונשי כתיבה (14) \ שימוש ב"תוצאה טבעית" לכל הכיתה (15) \ לקיחת זמן מההפסקה לכל הכיתה ככלי משמעת (15) \ הוצאת תלמיד מהכיתה (16) \ תועלת נוספת משליחת תלמיד למקום מוגדר (16) \ חזרה של תלמיד שהוצא מהכיתה (16) \ שימוש בממתקים כדי להשיג שקט כאן ועכשיו (17) \ הדרך הנכונה לחלק ממתקים בשיעור (17) \ באיזו רמה של ממתקים כדאי להשתמש (17) \ הרגעת התלמידים לפני יציאה לטיול או פעילות (18) \ תיאום ציפיות לפני פעילות מיוחדת (18) \ להודיע מראש לפני סיום משחק (18) \ טיפול מונע מראש בתלמיד קופצני (19) \ חינוך לתפילה ומשמעת בזמן התפילה (19) \ ניהול משמעת ומניעת דיבורים בתפילה (20)

**ב. ניהול השיעור בפועל והעברת החומר:** נתינת כותרת לשיעור (21) \ רישום מיקום הלימוד על הלוח (21) \ עוצמת הקול בתחילת השיעור (21) \ המתנה לשקט לפני שמתחילים את השיעור (21) \ שיטה ליצירת עניין וסקרנות סביב החומר (22) \ איך להנגיש לתלמידים חומר לימודי יבש (22) \ שימוש בדוגמאות מעניינות מידי בזמן הלימוד (23) \ ההשתתפות התלמידים בקריאת החומר (23) \ נושא חדש – הזדמנות לצרף תלמידים חדשים ללמידה (23) \ להזכיר איפה אוחזים גם באמצע השיעור (23) \ גיוון עוצמת הקול במהלך השיעור (24) \ שינוי תנוחת הגוף במהלך השיעור (24) \ הקשר בין קצב ההתקדמות למשמעת (24) \ החזרת הכיתה לריכוז אחרי דיון סוער (24) \ הדרך להציג נושאים מעוררי צחוק בחומר הלימוד (25) \ איזכור של 'בינו לבינה' בחומר (25) \ שילוב דפי עבודה ומשימות (25) \

## תוכן עניינים

חוברת עבודה שנאבדה בכיתה (26) \ שימוש בדף עבודה שמישהו אחר ערך (26) \ ניהול שיעור במצבים של עייפות או חוסר הכנה (26) \ מה לעשות כשחומר הלימוד משעמם גם את המורה בעצמו (27) \ מה לעשות כשמסיימים את החומר לפני סוף השיעור (27) \ הפרדה בין חובות בסיסיות למבצעים (28)

**ג. בניית קשר אישי ואמון עם התלמידים:** משמעת המבוססת על קשר אישי (29) \ קשר אישי ככלי משלים ולא כתחליף לסמכות (29) \ חשיבות היחס האישי גם כשאנו טבעי (29) \ חשיבות הקשר האישי לתלמידים עם קשיי קשב (30) \ הכרה בקשיי תקשורת אצל תלמידים (30) \ מיקוד המחמאה בתכונה ולא במעשה (30) \ שמירה על ניטרליות בסוגיות השקפתיות ופוליטיות (30) \ ניהול שיחת משמעת הרחק מעיני שאר התלמידים (31) \ שימוש בישיבה ובחלל מצומצם לשיפור הקשב בשיחה (31) \ שימוש במילה "לשמור" במקום "להחרים" (31) \ בקשת סליחה מתלמיד אם פגעת בו או התפרצת עליו (31)

**ד. עבודה מול הורים:** יצירת חזית משותפת עם ההורים (33) \ זירוז הורים לרכישת ספרי לימוד (33) \ צילום עמודים כמענה לבעיית חוסר בספרים (33) \ שילוב מושגים מקצועיים בשיחה עם הורים (33) \ הגדרת משך השיחה עם ההורים מראש (34) \ שימוש בדוגמאות ספציפיות בשיחה עם הורים (34) \ שימוש בדיווח להורים ככלי משמעת (34) \ ניהול שיחה טלפונית עם הורים במצבי קיצון (35) \ הימנעות מהמלצה מפורשת על ריטלין (35) \ המלצה על אבחון מקצועי ללא אזכור ריטלין (36)

**ה. טיפול במריבות:** שמיעת גרסת התלמיד הנאשם (37) \ שימוש בשכל הישר בבירור מריבות (37) \ התמודדות עם גרסאות סותרות של תלמידים

## תוכן עניינים

(37) \ התניית המשך המשחק בהפסקת המריבה (38) \ פתרון סכסוכים  
בדרך של הצבת עובדה (38) \ טיפול בתלונות על פגיעה בשוגג (38)

ו. **עצות כלליות, ותמיכה רגשית בעבודת ההוראה:** חשיבות הטיפול הנחרץ  
בבעיות משמעת וחוצפה (39) \ דרכים להגשת הוראות קשות לתלמידים  
(39) \ התמודדות עם אירועים שלא קשורים לכיתה שלך (39) \ מבחן ראשון  
קל ומעודד (40) \ עבודה בימים של חולשה או מחלה (40) \ הימנעות  
מהשוואות למורים אחרים (40) \ האויב הגדול של מורה במהלך השיעור  
(41) \ אופן הכניסה לשיעור כאשר יש חשש לבעיות משמעת (41) \ הפחתת  
עומס הזיכרון באמצעות תזכורות בטלפון (41) \ הימנעות מרגשות אשם  
ודכדוך אחרי יום קשה (42) \ יום קשה לא משפיע על יום המחר (42) \  
הגדרת המטרה והשליחות בתחילת היום ולפני הכניסה לשיעור (42) \  
הימנעות מהשוואה למלמדים של פעם (43) \ הסגנון הייחודי של מקצוע  
החינוך (43) \ קביעת רף משמעת גבוה בשיעור (44) \ המורה כמקור  
להפרעה בשיעור (44) \ התמודדות עם מחשבות על עזיבת ההוראה (44) \  
שיתוף המנהל בבעיות ובפתרונות (45)

## א. ניהול משמעת ותגובה להפרעות

### יסוד המשמעת הבסיסית – משמעות לכך שאתה נוכח ומסתכל

יסוד המשמעת הבסיסית הוא שהתלמיד יחשוש לעשות בעיות אם אתה נוכח באזור ושם לב למה שהוא עושה, כמו למשל כאשר תסתכל עליו או כאשר תרשום את שמו בדף או בפלאפון לטיפול עתידי.

כדי שזה יקרה, חייבת להיות משמעות למבט שלך או לפעולת הרישום; התלמיד צריך לדעת שיש 'כיסוי' למבט או לכתיבה הזו.

### איך ליצור משמעות לנוכחותך ולמבטיך

המשמעות הזו לא נוצרת על ידי צעקות או עונשים שניתנים בשליפה באותו רגע, כיון שהם לא קבועים ומשתנים לפי מצב הרוח שלך, ואינם יכולים ליצוק משמעות ברורה למבט שלך ולכך ששמת לב למה שהתלמיד עשה.

המשמעות נוצרת על ידי **סגירת חשבון** נחרצת **אחרי השיעור** או אפילו כמה שעות לאחר מכן.

בתחילת השנה, או אם הגעת למוסד באמצע השנה, עליך לטפל בעקביות בכמה מקרים אחרי השיעור. ברגע שהתלמידים יפנימו שבאמת מי שמנסה להפריע משלם על זה ועובר תהליך לא נעים, הם יתיישרו כבר ברגע הראשון של המבט או ברגע שהם יראו את היד שלך מתקרב לעט או לפלאפון כדי לרשום שם של תלמיד.

זה אומר שבהתחלה ממש יתכן שלא תהיה משמעת מושלמת והתלמידים יבדקו אותך, עד שתיווצר משמעות לנוכחות שלך בכיתה ולמבטים שלך. זה תהליך שדורש קצת זמן ועקביות, **וזה טבעי ותיקן לחלוטין**.

### שימוש ב"תוצאה טבעית" ככלי משמעת

מומלץ להתרגל לטפל בסגנון "תוצאה טבעית". כלומר: לתלמיד יקרה דבר-מה לא נעים שנגרם ישירות מהמעשה שעשה, **כתוצאה טבעית ממעשיו**.

להמחשת העניין: ילד שאיחר לתחנה ופספס את האוטובוס, חווה אי נעימות וקושי **כתוצאה טבעית מהגעתו המאוחרת**, ולא כי הנהג 'העניש' אותו.

כך גם בכיתה: ניתן לתת לילד לחוות תוצאה לא נעימה **כהשלכה ישירה של התנהגותו**, ולא כעונש שמטרתו המוצהרת היא רק להכאיב.

לדוגמא: אם התלמיד בילה זמן ניכר מהשיעור בדיבורים, או שנאלצת להוציא אותו מהכיתה - הוא יצטרך להשלים את הזמן הזה בבית ולהביא פתק חתום מההורים שמאשר שהוא השלים את המשימה.

דוגמאות נוספות לתוצאה טבעית: הצקת לחבר - תצטרך ללכת אליו הביתה עם מכתב התנצלות. קימטת דף עבודה שהמורה חילק - המורה לא יכול לתת לך דף חדש כי אולי

תשחית גם אותו. לכן תיקח דף מהמחברת שלך, ותכתוב בעצמך גם את השאלות וגם את התשובות.

המעלות של שימוש ב"תוצאה טבעית" הן:

א. התלמיד נוטה יותר לשתף פעולה ולא ינסה להתווכח או מנסה להתחמק מהטיפול, כי זה נתפס בעיניו כתגובה עניינית והוגנת ולא כנקמה אישית שלך על מה שעשה.

ב. הורים נוטים לגבות אותך הרבה יותר בטיפול מהסוג הזה וישתפו פעולה.

ג. זה מחנך יותר וגורם לתלמיד להבין ולהרגיש שהמעשה שלו בעייתי **כשלעצמו** - ולא רק כי בגלל שאתה, המורה, החלטת שאסור לעשות זאת.

### **שדרוג המשמעת באמצעות קשר אישי**

עד כאן הוסבר איך לייצר משמעת במובן הבסיסי והיסודי, בכדי שתוכל פשוט לנהל שיעור. כמו כן במהלך כל הפרק הנוכחי ההתמקדות היא על עצות ששייכות למשמעת בסיסית ותגובה להפרעות.

בהמשך, בפרק "בניית קשר אישי ואמון עם התלמידים" יוסבר איך לשדרג את המשמעת לרמה גבוהה יותר כך שתתבסס גם על קשר אישי ואמון עם המורה **בנוסף** למשמעת הבסיסית (ולא במקומה).

כעת נמשיך לעסוק במשמעת הבסיסית.

### **ביטחון עצמי של מורה חדש או מחליף**

קורה שמורה חדש או מורה מחליף נכנס לכיתה וחסר לו בטחון עצמי מול התלמידים, הוא מרגיש שכביכול התלמידים לא באמת אמורים להישמע לו, ושאינו לו זכות אמיתית לקבוע להם מה לעשות.

לפעמים זה קורה בגלל שבתת-מודע שלו התלמידים הם הדיירים הקבועים במוסד והוא בסך הכל אורח; התלמידים היו במוסד לפניו והם מכירים אחד את השני ואת כל רזי המוסד, והוא רק עכשיו מתחיל להכיר את המקום.

מורה צריך להפנים שברגע שמנהל המוסד מינה אותו ללמד כיתה - **זה אומר שהוא כעת נהיה בעל הבית של הכיתה והתלמידים הם האורחים.**

המורה קיבל מינוי **מטעם הנהלת מוסד** לתת הוראות ולהיות בעל הבית של הכיתה, והתלמידים אמורים להתאים את עצמם אליו.

גם אם אתה נכנס כעת פעם ראשונה לכיתה - תתהלך בה **כאילו אתה כבר מלמד בה עשרים שנה**. המינוי שלך מטעם הנהלה הופך אותך למארח ואת התלמידים לאורחים שלך.

## תגובה מדורגת לדיבורים ולהפרעות

כשתלמיד מדבר או פוגע באווירת הרצינות, בצע את השלבים הבאים: קודם כל, **רמוז לו באמצעות מבט ישיר או סימן ביד** ששמת לב אליו. אם זה הפסיק - מה טוב. אם לא, **תאמר לו בצורה ממוקדת**, בלי להאריך ובלי להרים את הקול: "אתה מסוגל להישאר בכיתה ולהתנהג כמו תלמיד?" (והתלמיד מבין מעצמו שאם לא, הוא יצטרך לצאת מהכיתה למקום מוגדר ולהשלים בבית בזמנו החפשי את זמן הלימוד שהפסיד). בדרך כלל הוא יענה שהוא מסוגל. אם הוא אכן נרגע - מה טוב. במידה שהוא עונה שאינו יכול, או שהוא הבטיח להירגע אך בפועל ממשיך לעשות בעיות – **אל תאפשר לו להמשיך להישאר בכיתה**. עמוד על כך שיביא למחרת פתק חתום מההורים המאשר שהוא אכן למד תורה בבית במשך במשך כל הזמן ששהה מחוץ לכיתה. **ככל שתהיה עקבי ונחרץ בתחילת השנה, כך תופחת כמות הפעמים שתצטרך להגיע למצב שבו אתה מציע לתלמיד לצאת מהכיתה**, ולרוב מבטים ורמזים קלים יספיקו.

## יצירת קשר עין עם כל חלקי הכיתה

במהלך השיעור, כדאי שהמבט שלך יפגוש, לפחות מדי פעם, את כל האזורים בכיתה. קורה שבכיתה יש תלמידים בולטים ו'מעניינים' יותר שמשתתפים בצורה פעילה בשיעור, ובלי לשים לב אתה מוצא את עצמך מסתכל כמעט כל השיעור לכיוון שלהם. זה יוצר מצב שבו יש בכיתה שטחים שלא מקבלים את הנוכחות שלך, ואט אט הם הופכים ל'אוטונומיה' עצמאית של התלמידים, שנגררים באופן טבעי ללחישות ופטפוטים. דאג להפיץ את הנוכחות שלך לכל שטחי הכיתה באמצעות המבט מדי פעם.

## קצב הדיבור משפיע על השקט

תשתדל שקצב הדיבור שלך יהיה שוטף וזורם (לא מהיר מדי, אבל רציף), ולהימנע עד כמה שאפשר מעצירות ארוכות בין משפטים ומצלילי 'אָה...'. קל יותר לתלמידים להקשיב לדיבור שוטף ולמשפטים שמתחברים זה לזה. גם אנחנו המבוגרים מתקשים להקשיב למרצה שמדבר לא שוטף ומשמיע אָה יותר מידי פעמים. עם זאת, חשוב להבחין בין עצירה שנובעת מבלבול או סתם סגנון דיבור לא רציף של המורה, לבין **שתיקה מכוונת** באמצע השיעור כדי להדגיש נקודה חשובה או כדי לאסוף את השקט בעזרת המבט. שתיקה מתוכננת כזו דוקא יוצרת דרמטיות ומשדרת שליטה וסמכות.

## דיבור שקט - סמכותי יותר

טון שקט נשמע סמכותי יותר ומחייב יותר.  
הוראה שנאמרת בטון שקט ויציב נשמעת לתלמיד יותר מחייבת מהוראה שנאמרת בטון גבוה.

## למה לא כדאי להרבות בהרמת קול

גם אם לפעמים אתה מוכרח להרים את הקול על תלמידים, שים לב לא להרבות בזה. כשמרבים בזה, הערך של הרמת הקול נשחק.  
הרמת קול לא מרתיעה תלמידים כאשר היא נעשית באופן תדיר; זה בדיוק כמו שטרות - אם ידפיסו המון שטרות כסף - הם לא יהיו שווים כלום.  
אם תרבה לצעוק, זה מה שיקרה:  
א. הצעקות שלך ייהפכו עבור התלמידים תוך זמן קצר לסתם רעשי רקע לא נעימים ותו לא.  
ב. אתה תתרגל לצעוק באותה צורה גם על דברים רציניים וגם על דברים פשוטים, וכך יוצר מצב בכיתה שאין הבדל בין דברים רציניים לדברים פשוטים, והתלמיד לא יבין מעצם הצעקה שהוא עשה משהו חמור באמת.  
לכן, מומלץ לשמור את הרמות הקול למקרים חריגים באמת. כך להרמת קול שלך תהיה ערך בעיני התלמידים והיא אכן תרתיע אותם.

## ניטרול לחישות בשיעור בעזרת קול שקט

לפעמים תלמידים מרשים לעצמם ללחוש אחד לשני בשיעור בחסות הקול החזק שלך. לכן, אם אתה מזהה שיש לחישות בזמן שאתה מדבר בקול חזק - פשוט תוריד את הווליום ותעבור לדבר בשקט. בדרך כלל רוב הלוחשים ישתקו מיד כי כרתת את הענף שהם יושבים עליו.

## עצירת דיבורים בעזרת מבט פשוט

מבט ממושך על ילד יוצר עבורו תחושת אי נוחות.  
לפעמים כשתלמיד מדבר אתה יכול פשוט לתת לו מבט ממושך תוך כדי שאתה ממשיך למסור את השיעור ולדבר. עד עכשיו המבט שלך נדד על פני הכיתה, ועכשיו כשהתלמיד מדבר אתה ממשיך את השיעור כרגיל אבל מסתכל רק עליו.  
אין צורך שהמבט יהיה קשוח, מספיק מבט רגיל לחלוטין. התלמיד מבין היטב למה אתה מתמקד דווקא בו, וזה יכול לגרום לו להימנע מלדבר בהמשך השיעור כדי לא "להיתקע" עוד פעם עם המבט הזה שלך.  
המעלה של זה היא שאתה לא נאלץ לעצור את השיעור ורוב התלמידים בכלל לא שמים לב שקורה כאן משהו.

## שידור ביטחון כשקוראים לתלמיד

כאשר אתה קורא לתלמיד שיבוא איתך למקום מסוים, אל תסתכל אחורה כדי לוודא שהוא מגיע. פשוט תקרא לו ותתחיל ללכת לעבר היעד בלי להסיט את המבט לאחור. כך אתה משדר שברור לך כשמש שהוא מציית ובכלל לא קיימת אופציה אחרת. ברוב המוחלט של המקרים הבטחון הזה מקרין לתלמיד והוא פשוט יבוא אחריו בלי שתצטרך להתווכח איתו.

## סדר בכיתה מסייע למשמעת

הסדר בכיתה משפיע ישירות על המשמעת. שים לב לפני תחילת השיעור שהכיתה מסודרת באופן כללי ושהשולחנות פנויים מספרים וחבורות של מקצועות אחרים. ריבוי פריטים על השולחנות גורם לתלמידים יהיה חפצים להתעסק איתם בשיעור, כולל חפצים שיסיתרו ממך את ההתעסקות...

## יצירת בסיס של שקט ומשמעת בתחילת השיעור

תקפיד שלפחות הדקות הראשונות של השיעור יהיו עם אווירת משמעת חזקה, ושאתה תדבר בהן בעיקר, בלי שאלות של תלמידים. כך, גם אם בהמשך השיעור יהיו שאלות ודיונים שקצת יסחפו את התלמידים מהמסלול – יהיה לך קל יותר להחזיר את השיעור לתלם. אבל אם כבר בתחילת השיעור תאפשר שאלות ודיונים, לשיעור לא יהיה מראש בסיס חזק של קשב, ויהיה לך קשה "להחזיר" אותם באמצע השיעור להקשבה מוחלטת שכלל לא הייתה קיימת בשיעור הזה.

## הזדהות עם הכללים

כשאתה רוצה להנחיל כלל בכיתה - תשתדל להזדהות לחלוטין עם ההיגיון שלו לפני שאתה אומר אותו לתלמידים. תנסה להגיע למצב שהתנהגות הפוכה מהכלל הזה נראית לך פשוט מופרכת. זה יגרום שכשתאמר להם את הכלל צורת האמירה ותנועות הגוף והדיבור יהיו באופן אוטומטי נחרצים יותר, ותצליח להיות עקבי ולהטמיע את הכלל בכיתה בתוך זמן קצר. אם תתמקד רק בעצם הכלל ובעצם האכיפה, אתה עלול להתעייף אחרי זמן מה ולוותר בסוף על אכיפת הכלל החשוב. אבל אם תתמלא בהזדהות מוחלטת עם הכלל עוד לפני שתתחיל לאכוף אותו, זה ייתן לך חיות ויעזור לך להנחיל אותו בהצלחה.

## איך לוותר על כלל בלי להחליש אותו

במקרים שבהם אתה מרשה לתלמיד משהו שבדרך כלל אסור, עליך למנוע מצב שהתלמידים יחשבו שהותרה הרצועה ושתוקף האיסור נחלש.

לשם כך, תבהיר לכולם בצורה ברורה שההסכמה הזו היא חריגה ו**נובעת אך ורק מהנסיבות החריגות**.

לדוגמא: נניח שאתה לא מכניס לכיתה בתחלת היום תלמידים שמאחרים יותר מעשר דקות, ותלמיד מגיע רבע שעה מאוחר יותר ומציג טיעון הגיוני ומתקבל.

אם החלטת להכניס אותו, מומלץ שתגיד לו בקול כדי שכולם ישמעו: "בדרך כלל תלמידים לא יכולים בשעה כזו, אבל בגלל שקרה לך מקרה **חריג באמת**, אני מרשה לך באופן **חד פעמי** להיכנס כעת".

## זירוז תלמידים על ידי שבח

כשהתלמידים בכיתה צריכים לעשות באותו זמן פעולה מסוימת, כמו לפתוח ספר במקום מסוים או לנקות את הכיתה - תציין בקול: "הנה דוד כבר פתח את הספר" או, "הנה שמעון כבר הרים הרבה לכלוכים".

כך אתה מייצר תחרות טובה ביניהם ומשרה אוירה של מרץ לעשות את מה שביקשת.

## עצירת פטפוטים בזמן עבודה בחוברת

בזמן שתלמידים עובדים בחוברת, קורה שמתפתחים דיבורים שמפרים את אוירת הלימוד.

כדאי שתשאל את התלמיד העיקרי שמדבר: "כבר סיימת את כל העבודה?" או "כבר ענית על שאלה...?".

כך אתה משתיק את הדיבורים בלי ליצור אווירה של גערות, ועם זאת התלמיד מבין שבגלל הדיבורים הוא מתעכב בעבודה (ועלול להיאלץ להישאר בהפסקה אחרי כולם כדי להשלים אותה).

## תעסוקה לתלמידים שסיימו את המשימה

אחד הזמנים שמועדים לבלאגן הוא הזמן שעובדים בחוברת כשחלק מהתלמידים כבר סיימו את העבודה ומשתעממים.

במצב הזה הם נגררים לפטפוטים קולניים, לשוטט בכיתה, וכדומה.

לכן כדאי **להגדיר מראש בתחילת שנה** מה תלמיד שסיים את העבודה מוקדם יכול לעשות.

למשל: מי שמסיים יכול לקחת ספר ולקרוא, לעזור לתלמידים מתקשים (לא לגלות! רק לעזור ולכוון), לצייר ציור, להגיד תהילים, וכדומה.

כאשר מבהירים את זה מראש, לא צריך לריב איתם בשעת מעשה כדי שיהיו בשקט וישבו, אלא רק **להזכיר** להם מה הם יכולים לעשות מתוך האפשרויות הקיימות.

## תלמידים שקמו מהכיסא כשיצאת מהכיתה

אם אתה צריך לצאת מהכיתה באמצע שיעור או תפילה, כשאתה חוזר לכיתה עדיף שתפתח את הדלת לאט ובעדינות, כדי שהתלמידים שניצלו את הזמן וקמו מהמקום יוכלו לחזור מהר לכיסא לפני שאתה נכנס בפועל לכיתה. כך תחסוך מעצמך את ההתעסקות עם תלמידים שקמו בלי רשות ותמשיך את השיעור או התפילה כרגיל. עצם העובדה שהם קמו בלי רשות כשלא ראית אותם לא מערערת את הסמכות שלך. להפך, זה שהם ממהרים לשבת מיד כשאתה נכנס מחזק את הסמכות שלך.

## להעיר על המעשה ולא על התלמיד

כשאתה חייב לגעור בתלמיד, תקפיד לתאר רק את הפעולה שהוא עשה ולא את התלמיד עצמו. לדוגמא: אם תלמיד מתחצף ואתה מעמיד אותו במקום, תגיד לו: "אתה מתחצף", או "אתה מדבר בחוצפה", ולא: "אתה חוצפן". אם תלמיד פוגע בחברים, תגיד לו "ההתנהגות שלך פוגעת" או "המעשה שעשית היה חסר רגישות", ולא: "אין לך טיפת רגש". כך הגערה: א. נשארת עניינית ולא פוגעת בו אישית, והשיחה ביניכם יכולה להתנהל בצורה עניינית שתפתור את הבעיה. ב. היא לא גורמת לו להגדיר את עצמו כחוצפן או חסר רגישות. אם הוא יגדיר את עצמו ככזה בגלל המשפט שלך, הוא עלול להאמין שזה הטבע שלו, ש"ככה הוא נולד" ושאין לו טעם להתאמץ להשתפר, וכך פשוט הבעיה תונצח ותתקבע עוד יותר.

## שימוש במילה טיפול במקום המילה עונש

תשתדל להימנע מלומר בכיתה את המילה "עונש". תשתמש במקומה במושג "טיפול". משפטים כמו "מי שיעשה את זה יקבל עונש", "אני אעניש אותך", יוצרים בכיתה אווירה מרירה שעלולה דוקא להזיק למשמעת. במקום זה כדאי לומר "מי שיעשה את זה הנושא יצטרך לעבור טיפול". שימוש במילה טיפול גורם לתלמידים לחוש שאתה מבקש לפתור בעיות בצורה עניינית. לעומת זאת שימוש במילה עונש גורם להם לחוש שאתה מבקש לנקום אישית ולגרום סבל, וזה מייצר תקשורת לא טובה בינך לבינם.

## איך להזהיר בלי להפוך את זה למאבק אישי

כשאתה צריך להזהיר תלמיד, תקפיד להימנע מלומר את המילה 'אני': "אני אוציא אותך מהכיתה", "אני אשלח אותך למנהל" וכדומה. במקום זאת תאמר: "לא תוכל להישאר בכיתה", "תצטרך ללכת למנהל", וכדומה. כשאתה אומר 'אני':

- א. זה הופך למאבק אישי שלך מול התלמיד, ואז לתלמיד יש יותר אינטרס להשיב את כבודו ולא להיכנע.
- ב. אתה בא בשם עצמך ולא בשם הכוח החזק של המוסד. כשאתה מדבר על הטיפול בלי להזכיר את עצמך - האזהרה חזקה ואפקטיבית יותר.

## הערה בדרך של תזכורת

כשתלמידים עושים משהו שאמרת לפני כן לא לעשות, ואתה צריך להעיר להם – עדיף שתתנסח בצורה שבה אתה רק מזכיר להם את מה שאמרת לפני כן. תשדר שברור לך שהם עשו זאת רק כי הם שכחו את מה שאמרת. לדוגמא:

אמרת כמה פעמים לתלמידים שלא יגעו בקישוט מסוים, ותלמיד נגע בו. עדיף שתגיד לו "בטח שכחת שאמרתי לא לגעת בקישוט, נכון? אני רוצה להזכיר עוד פעם - לא נוגעים בקישוט".

כך אתה מחזק את אווירת המשמעת בכיתה. הכיתה מקבלת את הרושם שגם אם תלמיד עשה הפוך מדבריך - זה רק כי הוא שכח בטעות, לא כי "חלילה" הוא מצפצף עליך... דבר כזה הרי לא יתכן...

לא תמיד זה אפשרי, כי לפעמים חוסר המשמעת מופגן ובולט לעין, אבל כל עוד ניתן להגדיר את הסיטואציה כשכחה או כשגגה - זה עדיף.

## עצירת דיבורים בלי להעיר לתלמיד ספציפי

ישנה עוד דרך להעיר לתלמידים שמדברים בשיעור, בצורה שלא גורמת לעימות בינך לבין התלמידים: תסתכל לכיוון האזור של התלמידים שמדברים אך לא ממש עליהם, ותאמר: "נדמה לי שאני שומע דיבורים מהאזור הזה". כך נחסך ממך הצורך להתעמת עם תלמיד ספציפי ומאידך השגת את השקט הדרוש.

## חזרה מהירה לרוגע אחרי כעס

במקרה שאתה מעיר לתלמיד וניכר שאתה כועס, תשתדל שמייד אחר כך תיראה רגוע ושליו, בלי רושם של כעס בפניך ובקולך. נשימה עמוקה יכולה לסייע. הסיבה היא, שאם אתה ממשיך להיראות כעוס לאורך זמן: א. התלמידים מרגישים שהכעס הזה הוא אישי נגדם ולא ענייני שנועד לפתור משהו ספציפי, מה שיוצר בשיעור אווירת מלחמה בינך לתלמידים. ב. התלמידים מרגישים שהם הוציאו אותך משלוות נפשך ועירערו אותך, והם מפנימים שאפשר די בקלות להוציא אותך מהכלים ולשחק בך... זה עלול להזמין עוד ועוד בעיות משמעת.

כשאתה חוזר מיד אחרי הכעס למראה רגוע ושלו (גם אם באמת אתה עדיין כועס וזה רק הצגה) התלמידים מפנימים שאתה אישיות חזקה שלא מתערערת מהם.

## העלמת עין מהפרעות קטנות

יש דברים שתלמידים עושים בשיעור שאם תתעלם מהם לא יקרה שום נזק, ואם תתייחס אליהם ותעיר - תיצור **במו ידיך** סיטואציה של הפרעה. למשל: אם אסור בשיעור לקום מהכסא, ולתלמיד נפל משהו והוא קם לרגע כדי להרים אותו.

יתכן שהקימה הזו בולטת מאוד **אצלך** ונראית **לך** כמשהו חריג שהורס את אווירת הסדר והמשמעת, אבל באמת היא לא מפריעה בכלל לשיעור. ספק אם שאר התלמידים בכלל שמו לב לזה, וגם אם הם שמו לב - סביר מאוד שזה לא התפרש אצלם כחוסר משמעת, וממילא זה לא עירער בכלל את המשמעת בכיתה.

אם תעיר לאותו תלמיד, תלמידים שבכלל לא שמו לב לקימה שלו ישימו לב פתאום לזה, וגם אלה שראו את זה וזה היה נראה להם דבר של מה בכך - יתייחסו לזה עכשיו כחוסר משמעת **רק בגלל שאתה התייחסת לזה ככה**, ובכך יצרת במו ידיך סיטואציה לא טובה בשיעור.

למרות שקבעת כללים בכיתה, מותר ואף כדאי להעלים עין בעת הצורך לפי שיקול דעתך.

הכללים אינם מטרה בפני עצמה, אלא **אמצעי** לכך שהשיעור יעבור טוב. אם למען שיעור טוב צריך להעלים עין מכלל מסוים – זכותך לעשות זאת.

דוגמא נוספת למצב שבו כדאי להעלים עין: גם אם הכלל שלך הוא שאסור להתעסק בשיעור בחפצים אחרים או בציור וכדומה – יש תלמידים שלמען הריכוז שלהם עדיף שיתעסקו במשהו קליל שלא עושה רעש, אחרת הם יגררו לשיעום ולדיבורים. מותר לך להעלים עין ולאפשר באופן לא רשמי להתלמיד להתעסק בזה. [כמובן, אם אתה מבחין שהקימה או ההתעסקות בחפץ אינם תמימים אלא התלמיד מנסה לבדוק גבולות - עליך לעצור זאת בצורה שתבחר].

## איך להפסיק רעש של דפיקת עיפרון וכדומה

לפעמים תלמיד דופק בשיעור עם העיפרון או עם חפץ אחר על השולחן בלי לשים לב, וגורם לרעש מעצבן.

צא מנקודת הנחה שהוא לא עושה את זה בכוונה, אלא סתם כך כדי לשחרר את העצבים שיש לו באצבעות. תסתפק בלסמן לו עם האצבע שלך שזה מרעיש.

יתכן שהוא ימשיך כי הוא לא הבין את הסימן, ואז תגיד לו בבירור "שים לב שזה מרעיש". תתנהל בצורה שאתה **רק מוסר לו מידע** ומעורר את תשומת לבו לכך שזה עושה רעש. פחות כדאי לומר "תפסיק להרעיש" כמו לילד מפריע, כי אז אתה מגדיר את פעולת הרעש כבעיית משמעת, למרות שיתכן שאינה כזו וגם שאר התלמידים לא ראו אותה

ככזו. בצורה כזו אתה סתם פותח חזית חדשה מול אותו התלמיד ומייצר במו ידיך אווירת חוסר משמעת בכיתה. כמובן, אם התלמיד ממשיך להרעיש בכוונה מתוך חוסר משמעת, עליך לטפל בזה בזמן ובצורה שתמצא לנכון.

## זיהוי מזמזם ועצירת הזמזום

קורה שתלמיד מזמזם בשיעור ואתה לא יודע מי הוא. כדאי לצאת מנקודת הנחה שהתלמיד מזמזם לפי תומו ובכלל לא שם לב שזה מפריע. בשלב ראשון מספיק להביט כמה שניות על האזור שממנו יוצא הזמזום, בתקווה שהתלמיד ישים לב למה שהוא עושה ויפסיק. אם הזמזום ממשיך - תאמר בנחת: "אני שומע זמזום. כנראה מישהו מזמזם בלי לשים לב שזה מסיח את דעתנו. בבקשה להפסיק". אם הזמזום ממשיך, ומתברר שיש כאן תלמיד שמנסה להפריע בכוונה ומסתיר את עצמו, תמשיך בלמידה תוך כדי שמבטך מופנה **לכיוון אחר מאזור הזמזום**, כדי שהתלמיד המזמזם יירדם בשמירה ולא יסתיר את עצמו, ואז תחזיר **בפתאומיות** את המבט לאזור של הזמזום ותזהה את המזמזם. אחרי שזיהית אותו תטפל בו לפי הבנתך.

## הפחתת ומניעת יציאה לשירותים באמצע שיעור

גם אם הכלל אצלך הוא שלא יוצאים לשירותים במהלך השיעור, ותלמיד טוען שהוא צריך דחוף - תאשר לו לצאת מיד. אל תנסה להפעיל שרירים במקרה הרגיש הזה. מעבר לכך שזו גם חובה חוקית, זה פשוט לא המקום למאבקי כוח. כדי למנוע מצב שבו היציאה הזו הופכת לשיטה, שכל מי שרוצה להתאווור יטען שזה דחוף, תקבע כלל ברור: לא יוצאים לשירותים באמצע שיעור. מי שבכל זאת ממש חייב - אתה מאשר לו לצאת, אך **עליו להשלים מספר דקות בתחילת ההפסקה כנגד זמן הלימוד שפיספס**. בזמן הזה הוא יישב במקומו, יחזור על החומר שנלמד או יקרא תהילים וכדומה. יש לכך הצדקה הגיונית: היציאה באמצע השיעור מעידה לרוב על כך שהתלמיד לא ניצל את ההפסקה להיערכות נכונה. כיוון שברצונך לחנך את התלמידים לניהול זמן נכון ולהכנה לשיעור, הגיוני לדרוש מהתלמיד להשלים את מה שהחסיר כדי לגרום לו להבא להתכונן לשיעור טוב יותר בהפסקה.

בדרך כלל לא תצטרך לאכוף את זה הרבה פעמים במהלך השנה. ברגע שקבעת את הכלל, התלמידים ינסו אותך כמה פעמים כדי לבדוק אם אתה רציני; ברגע שהם יראו שאתה עקבי, ומי שיוצא באמצע שיעור באמת נשאר להשלים דקות בכיתה - הם יקפידו יותר ללכת לשירותים בזמן ההפסקה, ויציאה באמצע שיעור תהיה מקרה נדיר ביותר.

## התמודדות עם שאלות "תמימות"

קורה שכשמוזכר בחומר עניין של 'בינו ובינה' תלמיד ישאל שאלה 'תמימה' כביכול במטרה לעשות שמח בכיתה או להביך אותך. העצה היא לענות לו בנחת: "אין לנו זמן להיכנס לזה במסגרת הזמן של השיעור. אתה יכול לגשת אלי בהפסקה אחרי השיעור ואענה לך על השאלה". לרוב התלמיד לא יגיע אליך בהפסקה. חבל לו לבזבז את ההפסקה שלו, וברגע שאין קהל סביבו יורד לו הרצון לעשות שמח או להביך אותך.

## תלמיד שקולט מהר את החומר ומפריע מתוך שעמום

במקרה שיש לך בכיתה ילד חכם שקולט את החומר במהירות ומשתעמם מהר ונגרר לדיבורים והפרעות, אתה יכול לעשות לו מבצע אישי: תדאג שיהיה לו ספר לימוד קטן (שלא יבלוט מידי על השולחן), וכל פעם כשהוא מתחיל להשתעמם הוא יכול לפתוח את הספר וללמוד מתוכו חומר כלשהוא שסיכמתם מראש. פעם בשבוע או פעם בחודש תבחן אותו על החומר הזה, ואם הוא עונה היטב הוא יקבל תגמול כלשהוא. בדרך זו אתה מנטרל את הנזקים שנגרמים מהשעמום שלו, ובמקביל עוזר לו לנצל את יכולותיו הגבוהות ולהוציא מעצמו את המירב.

## תלמיד שמחייך כשאתה גוער בו

קורה שאתה גוער בתלמיד, והוא מגיב בחיך. בתור מורה חדש אתה עלול להילחץ מהחיך, לכעוס עוד יותר ולהיכנס ללופ של אבדן שליטה. חשוב לדעת שלרוב חיך כזה לא בא במטרה ללעוג לך, אלא זו תגובה **בלתי נשלטת בעל כרחו** של התלמיד. זה יכול להיות מכמה סיבות:  
א. התלמיד נבוך ומחייך מתוך אי נעימות. גם אנו המבוגרים לפעמים מחייכים ממבוכה.  
ב. קורה שהכעס משנה את קולך ואת פניך בצורה שמצחיקה את הילד.  
ג. ייתכן שהתלמיד מחייך רק כדי 'להיראות גבר' מול חבריו, אך בליבו הוא יודע שאתה צודק ובפועל אחרי הגערה הוא יתחיל להתנהג טוב.  
לכן כדאי **להתעלם מהחיך** ולהמשיך את השיעור כרגיל. חשוב לציין שככל שתתרגל להעיר מתוך שיקול דעת ושליטה עצמית, ההערות שלך לא כל כך יביכו את התלמיד, לא יעוותו את קולך ואת פניך, ולא יגרמו לתלמידים לחייך לך מול הפרצוף.

## תלמיד שמנסה לגרור אותך לויכוח

קורה לא פעם שאתה נותן הוראה לתלמיד והוא מנסה לערער אותה על ידי בקשות בלתי פוסקות.

למשל: תלמיד משחק לעצמו בשיעור עם חפץ מסוים ואתה אומר לו להכניס אותו לתיק, והוא שואל שוב ושוב: "אבל למה? מה הבעיה?", או שיוצאים לטיול ואתה מבקש לא להתקרב למקום מסוים, ותלמיד שואל שוב ושוב: "למה? זה בכלל לא מסוכן".

במקרה כזה יש נטיה טבעית להרים את הקול בכל פעם שעונים לו - בפעם הראשונה בקול רגיל, אחר כך בקול יותר חזק ועצבני, וכן הלאה.

התגובה הזו שורפת לך המון אנרגיות והתלמיד בעצם משחק בך ושולט לך על הרגש, ייתכן שהוא עושה את זה בכוונה כדי לגרור אותך לעימות.

לכן, הדרך הנכונה היא לענות **בכל פעם באותו טון בדיוק ובאותם מילים**.

למשל: אמרת לתלמיד "תכניס בבקשה את החפץ הזה לתיק". התלמיד שואל "מה הבעיה בחפץ??". במקום להיגרר לויכוח ולהרמת קול, אתה עונה באותו טון ובאותם מילים: "תכניס בבקשה את החפץ הזה לתיק". אחר כך הוא שואל עוד פעם "אבל מה הבעיה במה שאני מחזיק??", ואתה עונה לו שוב באותו טון ובאותם מילים: "תכניס בבקשה את החפץ הזה לתיק". בדרך כלל התלמיד יתייאש ויכניס את החפץ לתיק כי הוא רואה שאתה בונקר והערעורים שלו לא מזיזים לך כהוא זה.

אם התלמיד הכניס ואתה רואה שזה עדיין מאוד מפריע לו, אתה יכול לדבר איתו אחר כך ביחידות ולהסביר לו למה דרשת להכניס את החפץ ולמה זה באמת לטובת או לטובת הכיתה.

## איך להגיב כשתלמיד עושה ממך צחוק

קורה שתלמיד אומר מול כולם משפט שמגחך אותך.

לדוגמא: כתבת על הלוח משהו, ובטעות כתבת מילה עם שגיאת כתיב, ותלמיד אומר בקול "אפילו בכיתה א' ידעתי לכתוב את המילה הזו נכון", או לדוגמא יצאתם לטיול ואתה אוכל משהו ליד התלמידים, ותלמיד אומר בקול "תראו איזה אוכל מגעיל הרב הביא!"

במקרה כזה לא מומלץ לגעור על המקום בתלמיד או לתת לו מול כולם מבט זועף; זה יקטין אותך בעיני התלמידים כי הם יהיו משוכנעים שנפגעת אישית.

הדבר הנכון לעשות במקרה כזה הוא:

א. **בשעת מעשה** - תגיב לתלמיד **בצורה מבודחת** ותמשיך הלאה.

לדוגמא: "כשהמורה שלי בכיתה א' לימד את המילה הזו היה לי כנראה לכלוך בעין ולא ראיתי טוב איך כותבים אותה...", או שתפנה לתלמיד שדיבר על האוכל ותשאל אותו בחיוך: "אתה רוצה קצת מהמטעמים שלי?" עם קריצה בעין.

ב. **אחר כך** - תדבר עם התלמיד **ביחידות** ותבהיר לו שלמרות שבאופן אישי המשפט שאמר לא הפריע לך, אבל עדיין חייבת להישמר צורת דיבור בסיסית של כבוד למלמד,

כי שיעור יכול להתנהל בצורה שיש מורה שמנחה את השיעור ותלמידים שמקבלים ממנו, ויחסים תקינים של מחנך-תלמיד יכולים להתקיים רק כשיש ביניהם כבוד בסיסי.

## תלמיד שמצפצף עליך מול כל הכיתה

ישנה סיטואציה שהרבה מורים חוששים ממנה ולא יודעים להתמודד איתה: אמרת לתלמיד הוראה בנוכחות כל הכיתה והוא פשוט מצפצף עליך לעיני כולם ולא מבצע אותה.

לדוגמא: אמרת לתלמיד לצאת מהכיתה והוא מצפצף ונשאר לשבת במקום. שאמרת לתלמיד אחרי ההפסקה מול הרבה תלמידים להיכנס לכיתה והוא לא נכנס וממשיך לשחק.

המורה עלול להרגיש במקרה הזה מובס ומנוצח, ושהסמכות שלו נפגעה.

יש דרך די פשוטה לגרום שהסמכות שלך תישאר חזקה גם במקרה הזה.

א. לסכם בקול ובצורה ברורה, שכולם ישמעו, איך **אתה** רואה את המעשה של התלמיד.

ב. לשדר בצורה כלשהיא (בהמשך תובא דוגמה להמחשה) **שהסיפור בעצם לא הסתיים עכשיו**, אלא יהיה לו המשך, ואתה הוא זה שתבחר איך ומתי לעשות זאת.

לדוגמא: תאמר לו בטון בטוח ושליו "אוקיי", אז למרות שאמרתי לך לצאת מהכיתה אתה בוחר לצפצף ולהמשיך לשבת" (שלב א'), ואז לעיני כולם תרשום אותו מיד על דף או בפלאפון לטיפול עתידי (שלב ב') ותמשיך את השיעור **כרגיל**.

בהרבה מקרים, כבר אחרי המשפט הראשון התלמיד מבין איך **אתה** רואה את המעשה שלו הוא יתחרט וינסה לרדת מהעץ.

גם אם הוא לא יתחרט וימשיך לצפצף עליך – הסיטואציה הזו לא מערערת את הסמכות שלך, כי בעצם הסיפור עוד לא הסתיים ולאותו תלמיד אין תמונת ניצחון. שאר התלמידים לא חושבים שהתלמיד ניצח אותך, אלא ממתינים בסקרנות לבאות. אחרי השיעור תטפל במה שקרה במלוא הרצינות, וכך הסיפור ייגמר עם תמונת ניצחון שלך.

## סרבנות למלא עבודות בחוברת

אם תלמיד לא עושה עבודה בחוברת מתוך מרדנות (ולא בגלל קושי אמיתי), תבהיר לו שאם לא יעשה אותה עכשיו הוא יצטרך לעשות אותה על חשבון ההפסקה, או שישלים אותה בבית על חשבון זמנו הפנוי.

גם אם הוא יגיד שלא אכפת לו ושהוא הוא מוכן לזה - אל דאגה. לרוב אחרי פעם או פעמיים שהוא באמת יעשה את העבודה בהפסקה או על חשבון זמנו הפנוי בבית (מה שמוסיף לו גם אי נעימות מול ההורים שיודעים שהוא סירב לעבוד בכיתה), הסיכויים שזה יחזור על עצמו נמוכים מאוד.

## טיפול בתלמידים אחד-אחד ולא כקבוצה

אם קבוצת תלמידים הפריעה יחד או השחיתה חפץ וכדומה, תהיה זו טעות מצידך לקרוא לכולם ביחד ולדבר איתם, או לתת להם עונש ביחד. קבוצה זה כח, גם אם זו קבוצת ילדים. כשתלמידים מטופלים יחד כקבוצה הם מחזקים זה את זה ופחות נוטים להיות כנועים ולקבל את דברי המוסר או להיות מושפעים מהטיפול שתתן להם. זה גם יכול לגרום שההורים שלהם יתאגדו בתור קבוצה ויערערו יחד אצל המנהל על הטיפול שלך. במקרה כזה מומלץ שתבודד כל תלמיד, תדבר איתו בנפרד על מה **שהוא** עשה ותטפל בו בנפרד, כאילו לא היו עוד ילדים אחרים איתו. תדבר איתו לבד ותשוחח איתו אך ורק על מה **שהוא** עשה ועל האחריות **שלו** במעשה. לדוגמא: התלמיד טוען: "דוד שבר את רוב הכיסא, אני רק נתתי בעיטה בסוף ושברתי חלק קטן!" תענה לו: "כשאדבר עם דוד - אדבר איתו על מה שהוא עשה. אני מדבר עכשיו **איתך** ועל מה **שאתה** עשית. **למה שברת את החלק הקטן מהכיסא**?" אם אתה בוחר לתת לו עונש או קנס, תשדר בצורה ברורה שזה רק על מה **שהוא** עשה. כך גדלים הסיכויים שהתלמיד יושפע מדבריך וישתף פעולה בטיפול.

## איך לעשות נכון 'רשימת מפריעים'

אם בחרת לעשות 'רשימת מפריעים', **אל תרשום את השמות על הלוח**, אלא על דף בשולחן או בפלאפון. הסיבות:  
א. רשימת מפריעים על הלוח מבליטה עוד יותר את העובדה שיש מפריעים בשיעור, ומגבירה את האווירה ש"כאן מפריעים".  
ב. ברגע שהגדרת את הילד בצורה בולטת על הלוח כילד שמפריע, זה רק **מוריד** את הסיכוי שהוא יחליט להשתפר פתאום באמצע שיעור. השם שלו ברשימת המפריעים משדר לו שהוא כבר אבוד בשיעור הזה.

## עונשי כתיבה

עונש כתיבה (לכתוב מאה פעמים "לא לדבר בשיעור" וכדומה) נתפס כיום כדבר בזוי ומיושן. כשהילד חוזר הביתה ומספר שהוא קיבל עונש כתיבה או כאשר אתה מעדכן את ההורים שהבן קיבל עונש כזה, באופן אוטומטי אתה עלול להיחשב בעיניהם כמלמד לא יוצלח בדרגה בינונית מינוס, והם לא רוחשים כלפיך כבוד. מבחינתם, אתה לא מצליח להשתלט על הכיתה ומפעיל שיטות מיושנות ולא מקצועיות. זה לא נגמר בזה. כשהם ידברו עם הבן שלהם על העונש ועל מה שקרה, יתכן מאוד שיבצבצו מדבריהם נימות של זלזול כלפיך - או אפילו רק תנועות גוף ופנים שמשדרות

לבן שלהם שהם לא מחזיקים ממך. לדבר כזה יש השפעה רעה מאוד על המשמעת של אותו תלמיד, כי:

א. הילד מהרגע הזה מכבד אותך פחות.

ב. במקרה היותר גרוע, אם ההורים שלו לא אחראים, הוא אפילו יקבל מהם גיבוי למעשים שלו.

לכן, אם אתה נותן עונש, תמיד כדאי לתת אותו בסגנון של "תוצאה טבעית", כפי שכבר הוסבר לעיל.

בצורה כזו ההורים מקבלים יותר את העונש ומכבדים אותך, וגם אם הם חולקים עליך, לרוב הם לא יביעו מול בנם התנגדות וזלזול גלויים.

### **שימוש ב"תוצאה טבעית" לכל הכיתה**

אתה יכול להשתמש ב"תוצאה טבעית" גם בניהול הכללי של הכיתה, ולא רק מול תלמיד בודד.

למשל: אם במהלך התפילה הרבה תלמידים יוצרים קשר אחד עם השני ומתחילים צחקוקים וכדומה, תגיד להם כך:

"אני מזהה כעת חוסר רצינות. מה אתם אומרים, נצטרך ללמוד עכשיו כמה דקות על הרצינות הראויה בתפילה כדי שנוכל להמשיך את התפילה כמו שצריך - מה שיעכב את סיום התפילה, ארוחת הבוקר, וההפסקה - או שאתם מסוגלים להמשיך את התפילה מעכשיו ברצינות?".

בדרך כלל התלמידים יבחרו באפשרות להמשיך את התפילה מיד ברצינות מאשר לעכב את ארוחת הבוקר וההפסקה, וכך פתרת את הבעיה בלי להעניש ובלי להוציא הרבה אנרגיות.

### **לקיחת זמן מההפסקה לכל הכיתה ככלי משמעת**

אם נוצר מצב כללי בכיתה שבו הלמידה מתעכבת שוב ושוב כי אתה נאלץ פעם אחר פעם להחזיר תלמידים לריכוז ולהעיר להם, אתה יכול לומר לתלמידים: "אנחנו צריכים להגיע להספק מסוים של חומר בשיעור הזה. אם הלימוד יתעכב שוב ושוב נצטרך **כנראה ללמוד קצת על חשבון ההפסקה**. חבל, אני לא רוצה שנגיע למצב הזה, ההפסקה חשובה לכולנו. לכן תעשו מאמץ כדי שנצליח לסיים את החומר בזמן".

איך לא להשתמש בכלי הזה?

א. אל תאמר את זה בצורה של איום ("אם לא תירגעו - אין הפסקה!"), אלא בנחת, כמטרה משותפת שלך ושל התלמידים.

ב. אל תשתמש בזה בגלל התנהגות של תלמיד בודד, כי אז אם אתה אכן משאיר את כולם בהפסקה בגלל אותו תלמיד זה יוצר התמרמרות חזקה נגדך (ובצדק), ויוציא אותך קטן בעיניהם, שאתה צריך להשתמש ב'תותח כבד' כזה בגלל תלמיד בודד.

ג. גם אם בסוף השארת אותם כמה דקות, חובה להשאיר להם זמן משמעותי לשירותים, שתיה, והתארגנות לשיעור הבא. אם תיקח להם את רוב ההפסקה - השיעור הבא לא יהיה יותר טוב ...

גם **קיצוז של כמה דקות בודדות מההפסקה הוא משמעותי מאוד עבור התלמידים** ויגרום לכך שבפעם הבאה שתזכיר את האופציה הזו - הם כבר ימהרו להתיישר.

## הוצאת תלמיד מהכיתה

כשאתה נאלץ להורות לתלמיד לצאת מהכיתה, תקפיד לשלוח אותו **למקום מוגדר ולזמן קצוב**. אל תגיד לו סתם "צא מהכיתה", אלא תגיד לו: "תלך ל... ותחכה שם עד סוף השיעור".

כשאתה מוציא תלמיד מהכיתה סתם כך אל הלא נודע, זה יוצר אווירה של הפקרות. התלמידים רואים מול העיניים מעבר קיצוני מאוד - ממצב שבו חייב לשבת במקום ולהקשיב, למצב של יציאה חופשית לגמרי למסדרון.

כשאתה אומר לתלמיד לצאת למקום מוגדר ולזמן קצוב (לדוגמא עד סוף השיעור), היציאה נשארת בתוך **מסגרת של סדר וכללים**, וממילא לא יוצרת אווירה של בלאגן.

בנוסף לכך: הוצאת תלמיד מהכיתה ללא הגבלות כלשהן, יכולה לגרום להנאה ושחרור לתלמיד ותדרבן אותו להפריע גם בשיעור הבא כדי להשתחרר שוב מהשיעור.

כמו כן, הוא עלול להפוך מושא לקנאה אצל החברים והם עלולים לנסות לחקות אותו כדי לקבל את הפרס המיוחל של יציאה מהשיעור.

לעומת זאת, ברגע שהיציאה היא למקום מוגדר ולזמן מוגדר, היא לא נתפסת כפרס והתלמיד לא ייהפך מושא לקנאה (ובטח אם התלמידים יודעים שאתה מטפל אחרי השיעור במי שצריך להוציא אותו).

## תועלת נוספת משליחת תלמיד למקום מוגדר

כשאתה מקפיד להוציא את התלמיד למקום מוגדר ומבהיר לו שהטיפול היסודי יגיע אחר כך, אתה גם מונע את המצב המתסכל, זה שכמעט אין דרך לפתור אותו - שבו התלמיד מרגיש שאין לו מה להפסיד ואז הוא מתחיל להפריע לשיעור מבחוץ, להציץ מהדלת והחלון ולהצחיק את התלמידים וכדומה.

## חזרה של תלמיד שהוצא מהכיתה

תלמיד שהוצאת מהשיעור לא יכול לחזור אחר כך לכיתה בשיעור הבא כאילו לא קרה כלום. אם התלמיד ייכנס בשיעור הבא ללא שום טיפול במה שקרה, זה משדר **זילות לפעולה של הוצאה מהכיתה** והופך אותה לדבר לא מרתיע.

הוצאת תלמיד מהכיתה צריכה להתפרש אצל התלמידים כ**דחייה זמנית** של הטיפול האמיתי לסוף השיעור כדי שהשיעור יוכל להימשך כסדרו.

לפני השיעור הבא עליך לדבר עם התלמיד ולסגור איתו את הסיפור באופן שהוא **מתחייב בצורה ברורה** שבשיעור הבא הוא יתנהג כמו שצריך. במקרה שצריך טיפול רציני יותר, אפשר לומר לו שמחר עליו להביא פתק עם חתימת הורים שהוא למד בבית תורה במשך כמות הזמן שהפסיד מהשיעור.

### שימוש בממתקים כדי להשיג שקט כאן ועכשיו

מורים חדשים נוטים לחלק סוכריות במהלך השיעור במטרה מוצהרת להגביר את המשמעת. "מי שישב יפה ויקשיב יקבל סוכריה". השיטה הזו אולי עוזרת חלקית בטווח הקצר, אבל מזיקה בטווח הארוך. למה?

א. התלמידים רואים במוסד מורים אחרים שלא משתמשים בסוכריות כדי להשיג משמעת, והם מבינים שאתה משתמש בסוכריות כי אתה לא חזק כמו המורים האלו. ברגע שהם מתייגים אותך ככזה, הם יבעטו בך ברגע שהסוכריה תפסיק לעניין אותם. ב. חלוקת הסוכריות **עצמה** מסיחה את דעתם של התלמידים מהלמידה. הם עסוקים כל הזמן בסוכריות, וזה גולש גם לדיבורים: "המורה, תסתכל עלי, אני מתנהג יפה, מגיעה לי סוכריה", או: "למה הוא קיבל ואני לא?".

### הדרך הנכונה לחלק ממתקים בשיעור

בכל זאת, ניתן להשתמש בסוכריות בשיעור בצורה מועילה: אם אתה רוצה להגביר מגמה מסוימת בכיתה, תיתן לתלמיד שעשה מעשה טוב בתחום הזה סוכריה מול כולם בהפתעה ותשבח אותו על המעשה הטוב, במטרה להדגיש ולהמחיש לתלמידים עד כמה **המעשה** יקר בעיניך. הסוכריה אינה העיקר אלא המעשה הטוב, והסוכריה רק מדגישה את חשיבות המעשה. לדוגמא: אם אתה רוצה להגביר את תחום בין אדם לחברו בכיתה וראית תלמיד שעשה מעשה מיוחד בתחום - תשבח אותו בשמחה ותיתן לו סוכריה כדי שהתלמידים יפנימו את עד כמה מעשים של אהבת ישראל חשובים. שים לב לא לעשות זאת **כל פעם** שאתה רואה תלמיד עושה מעשה טוב, כי אז זה הופך למבצע לא רשמי ותלמידים יצפו לזה ויאמרו לך: "עזרתי לחבר, אפשר סוכריה?".

### באיזו רמה של ממתקים כדאי להשתמש

כדאי שהסוכריות או הממתקים שאתה נותן יהיו פשוטים יחסית, ברך בינוני-נמוך. אל תרגיל את התלמידים לרף גבוה של צ'ופרים. תלמידים שמורגלים לרף גבוה מפסיקים להתלהב מהם ומתייחסים למה שהם מקבלים כמו אל סוכריות רגילות, ואם כן חבל לבזבז כסף על דברים יקרים כשאתה יכול לקבל את אותה תועלת מדברים פשוטים וזולים יותר.

## הרגעת התלמידים לפני יציאה לטיול או פעילות

בימים שבהם שתלמידים יוצאים במהלך היום לטיול או שיש פעילות מיוחדת בת"ת, זה הכי טבעי שהם יהיו קופצניים ולא מרוכזים.

כדי להוריד את מפלס ההתרגשות ולהחזיר אותם לפוקוס, כדאי:

א. פשוט לפטפט איתם קצת בתחילת היום על היציאה או הפעילות כדי לשחרר קיטור.  
ב. לרשום את סדר היום ואת הזמנים בצד הלוח ולהקיף במסגרת. זה מתחם ומגדיר לתלמידים מה הולך להיות ונותן להם רוגע.

ג. אם באמצע שיעור יש קופצנות יתר, מומלץ להוריד את מפלס ההתרגשות על ידי **שתתן מקום לרגשות שלהם**. תגיד להם: "אני מבין אתכם, אתם בטח מתרגשים מהטיול. אם אני הייתי במקומכם גם לי היה קשה להתרכז. אבל בכל זאת – אנחנו לומדים עכשיו וצריכים להשתדל להיות כמה שיותר מרוכזים".

אם זה שיעור תורני אפשר להוסיף משפטים על הנחת רוח לקב"ה כשלומדים דוקא כשקשה להתרכז, ומיד אחר כך לחזור ללימוד.

## תיאום ציפיות לפני פעילות מיוחדת

לפני פעילות מחוץ לשגרה כמו יציאה מהת"ת או טיול – זמנים שמועדים יותר לבעיות משמעת ובדיקת גבולות – עליך לעשות עם התלמידים תיאום ציפיות לפני היציאה. קריטי שהכללים ייאמרו לתלמידים דוקא **לפני הפעילות**, ולא במהלך הפעילות והמשחק כשהראש שלהם נמצא כבר במקום אחר לגמרי.

תסביר להם בדיוק מה הולך לקרות, באילו כללים אתה מצפה מהם לעמוד, ומה תעשה עם תלמיד שיפר את הכללים וינסה אותך.

לאחר מכן, תשאל אותם אם הם מקבלים על עצמם את התנאים האלו במלואם, ואל תצא לדרך או תתחיל את הפעילות עד **שכולם** מצהירים שהם מקבלים את התנאים על עצמם. אפילו אם יש **תלמיד אחד** שמערער על אחד הכללים, אל תצא לטיול ואל תתחיל את הפעילות עד שגם הוא יקבל על עצמו את הכללים (אל תדאג שבגלל אותו תלמיד היציאה תתעכב. החברים כבר ידאגו בדרך שלהם ליישר אותו...).

## להודיע מראש לפני סיום משחק

במקרים שבהם תלמידים משחקים שלא במסגרת ההפסקה - למשל, כשהוצאת אותם למגרש, או שהסכמת להם לשחק משחקי קופסה בכיתה - כשמתקרב סוף הזמן שהקצבת למשחק, כדאי שתכריז שתיים-שלוש דקות לפני כן: "עוד כך וכך דקות חוזרים לכיתה" או "עוד מעט אוספים את המשחקים".

עדיף להימנע מלתלוש את התלמידים באמצע המשחק בפתאומיות.

לתלמידים קשה מאוד להתנתק מהמשחק פתאום, תוך רגע. הם צריכים "זמן עיכול" קצר, שבו מצד אחד הם עדיין משחקים, אבל כבר מכניסים לראש שאוטוטו המשחק יסתיים.

בדרך כלל זה מבטיח שאחר כך כשיגיע הזמן ותאמר להם לסיים, הם יעשו זאת מיד ולא יתווכחו איתך.

### **טיפול מונע מראש בתלמיד קופצני**

כשאתה מזהה בבוקר תלמיד שנראה קופצני היום יותר מתמיד, נצל את ההזדמנות הראשונה שתוכל כדי לתפוס אותו לשיחה קצרה, עוד לפני השיעור. חבל שתחכה לאמצע השיעור כדי להכניע את הקופצניות שלו תוך כדי פגיעה בשיעור.

השיחה יכולה להיות פשוטה וקלילה, לדוגמה: "אתה נראה היום קופצני יותר מתמיד. מה אתה אומר, אתה חושב שתצליח לעבור את השיעור הקרוב בשלום? אני לא רוצה שנגיע למצב שאני מעיר לך פעם אחרי פעם..."

בדרך כלל התלמיד יקבל על עצמו להירגע, ואם בזמן השיעור חוזרת לו הקופצנות אפשר להסתפק להזכיר לו ברמז ובקצרה את מה שסיכמתם לפני השיעור.

[יותר מזה - ייתכן שהתלמיד יספר לך מה בדיוק גורם לו להתרגש היום או להיות לחוץ, ועצם זה שהוא יוציא את זה מהלב וישתף אותך יגרום לו להיות יותר רגוע בשיעור.]

אם התלמיד אומר בשיחה הקצרה שהוא לא בטוח שיצליח להיות רגוע, אתה יכול לסכם איתו מתוך הבנה למצבו, שכיון שאתה לא יכול לאפשר קופצנות ורעש בכיתה - הוא לא יוכל להיכנס לכיתה אלא ישהה במקום מסוים בזמן השיעור, וישלים את זמן הלימוד בבית ויביא מחר פתק עם חתימת הורים שמצהיר שלמד בדיוק כמו משך הזמן של השיעור.

לרוב כשהתלמיד ישמע את זה הוא יבקש ממך להשתתף בשיעור תוך מאמץ להישאר רגוע.

### **חינוך לתפילה ומשמעת בזמן התפילה**

המשמעת העיקרית שעליך להנחיל בתפילה היא **מניעת דיבורים והתעסקויות בולטות**, תוך הרגלת התלמידים להתנהגות שמכבדת את מעמד התפילה.

אל תעקוב אחרי השפתיים של התלמידים ואל 'תשב להם על הזנב'. המרדף הזה יתיש אותך, ועלול לגרום להם, חלילה, לשנוא את התפילה.

עובדתית, מאוד קשה לילד לומר כמות גדולה כל כך של מילים כשהוא עדיין לא מכיר בחשיבותן.

ברגע שתגיע למצב שבו התלמידים לא מדברים ולא מתעסקים זה עם זה בתפילה, הרבה תלמידים כבר **יאמרו את מילות התפילה ממילא**. למה? כי בנוסף לקבוצת התלמידים שמתפללים מתוך חיבור טבעי, הרבה פשוט יתפללו כי לא יהיה להם שום דבר אחר יותר מעניין לעשות...

במקביל, כדאי לנצל זמנים אחרים - לא בזמן התפילה ולא כחלק מהמשמעת שלה - כדי לדבר על מעלת התפילה.

כיון שהתפילה היא דבר רוחני ולא כל ילד מצליח להתחבר אליה בקלות, כדאי - בזמן שאתה מדבר על מעלת התפילה - **ליצור בכיתה משוואה שתפילה ברצינות היא עניין שמגיע עם הגיל וההתבגרות**. מי שמתפלל מראה שהוא בוגר, ומי שעוד לא מתפלל מראה שהוא עדיין לא בוגר מספיק כדי להתחבר לתפילה.

בצורה כזו, תלמיד שירצה להרגיש בוגר או להראות לכולם שהוא כבר בוגר יתחיל להתפלל ברצינות.

### **ניהול משמעת ומניעת דיבורים בתפילה**

יש דרך טובה ובסיסית להטיל משמעת בתפילה ולמנוע דיבורים והתעסקויות: כל תלמיד שרמזת לו פעם או פעמיים באמצעות מבט או תנועת יד שיפסיק לדבר אך הוא ממשיך לדבר בכל זאת – תרשום את שמו בדף או בפלאפון.

בהפסקה שאחרי התפילה תגיד לו שעליו להשלים **על חשבון זמנו הפנוי בהפסקה** (חמש או עשר דקות ולא יותר – חובה להשאיר לו זמן להתארגן לשיעור) את הקטעים בתפילה שפיספס.

אם התלמיד נכנס לויכוח ואומר שהוא דיבר רק שלוש דקות, אל תיכנס איתו לדין ודברים אלא תבהיר לו: תשלים את הקטעים שלא אמרת ובזמן שנותר תאמר תהילים.

אם תפעל כך בצורה קבועה במשך כמה ימים, הדיבורים וההתעסקויות בתפילה ייפסקו ברובם, ובכל מקרה, כל תלמיד יזהר מלדבר ברגע שתסתכל עליו.

## **ב. ניהול השיעור בפועל והעברת החומר**

### **נתינת כותרת לשיעור**

עוד לפני שאתה מתחיל ללמד את החומר מבפנים, כדאי שתגדיר לתלמידים באופן כללי **מה הולכים ללמוד בשיעור**.

לדוגמא: "בשיעור הזה נלמד את דעות התנאים לגבי זמן קריאת שמע של ערבית", או "נלמד דין שרבא אמר וקושיא על הדין הזה שהגמרא מתרצת בסוף".

זה גורם לתלמידים להיות ממוקדים יותר בלימוד.

כשאתה מתחיל ללמד בלי שום כותרת לשיעור, התלמידים מרגישים שהם נכנסים למנהרה שסופה לא ידוע, מה שגורם לחלקם להתייאש מראש.

כשיש כותרת ברורה והתלמידים יודעים מה הנושא או ההספק המוגדר, זה עושה להם סדר בראש והופך את הלימוד למשימה עם יעד מוגדר, במקום להקשיב לרצף בלתי נגמר של מילים עד סוף זמן השיעור.

ברגע שהיעד ברור, השכל של התלמיד רגוע יותר ומגויס ללימוד.

### **רישום מיקום הלימוד על הלוח**

מומלץ לכתוב בתחילת השיעור על הלוח באופן בולט באיזה עמוד צריך לפתוח בספר או בחוברת, ובאיזה קטע מהעמוד השיעור יתחיל.

הפעולה הפשוטה הזו תחסוך לך את הצורך להזכיר שוב ושוב בתחלת השיעור איפה לפתוח.

### **עוצמת הקול בתחילת השיעור**

בתחילת השיעור כדאי שהקול שלך יהיה בטון בינוני על גבול השקט.

התלמידים חוזרים מההפסקה וחלקם זקוקים לאמצעים שיעזרו להם להיכנס לרוגע וריכוז ולהתנתק ממאורעות ההפסקה. קול שקט ונעים עוזר לנתק אותם מההפסקה ולהכניס אותם למצב של רוגע.

אמנם, במהלך השיעור תוך כדי התלהטות הלימוד כדאי שהקול מידי פעם יגבר כדי לתת לתלמידים לחוות התלהבות ושמחה מהלימוד.

### **המתנה לשקט לפני שמתחילים את השיעור**

תתחיל את הלימוד בפועל רק כשכל התלמידים יושבים עם ספרים פתוחים.

**עדיף** לחכות גם עד שכולם ישתקו; אך זה לא חובה.

קורה שהתלמידים נסערים או שאתה עצמך מתוח או לחוץ, ואם תתעקש שיהיה שקט דממה זה יגרור אותך להתקטנות ועצבים. במצב כזה עדיף פשוט שתתחיל את השיעור.

עצם הלמידה כבר תגרום לרוב התלמידים להשתתק. תלמיד שעדיין ממשיך את השיחה עם החבר למרות שעברה כבר חצי דקה או דקה מאז שהתחלת את הלימוד, פשוט תזכיר לו "שים לב שאנחנו כבר באמצע שיעור".

## שיטה ליצירת עניין וסקרנות סביב החומר

קיימת שיטה לגרום שהחומר יעניין את התלמידים: לפני שאתה מסביר מושג כלשהוא, תסביר קודם כל איזו **הבנה הפוכה** היתה יכולה להיות לולא מה שאנחנו לומדים, ומה **החומר שלנו מחדש**.

לימוד כזה **מגרה את השכל**, יוצר סקרנות, ומוסיף חיות ללימוד. צורת הלימוד הזו גם **נכונה ואמיתית יותר**, כי דברים פשוטים לא צריכים להיכתב, ומה שנכתב בהכרח מחדש משהו ושולל הבנה אחרת כלשהיא. לדוגמא: אם אתה מלמד את איסור ריבית, תסביר לפני כן מה ההגיון שעלול לגרום לאנשים לחשוב **שמגיע להם להלוות בריבית** ("השקעתי הרבה כסף שיכולתי לקנות איתו דברים או לעשות עסקים, והוא נמצא עכשיו אצל הלווה - מגיע לי פיצוי על זה!"), ורק אחר כך תיגש לחומר הלימוד ותראה להם שהתורה מחדשת **שלמרות ההגיון הזה** אסור להלוות בריבית כי בטווח הארוך הריבית גדלה ומכלה את ממנו של הלווה.

## איך להנגיש לתלמידים חומר לימודי יבש

כשאתה מגיע בחומר לנושא שאתה צופה שישעמם את התלמידים, כדאי להנגיש אותו בצורה של סיפור. הדבר נכון במיוחד במקצועות קודש כמו חומש ומשנה שבהם לומדים לפעמים הלכות 'יבשות' העוסקות לעיתים במקרים שהילד כלל אינו פוגש בחיי היום יום. ניתן לעשות זאת בכמה צורות:

- א. לפעמים **טעם הדין** כרוך בסיפור מסוים שקרה בתקופת התנ"ך או חז"ל.
- ב. לעיתים ניתן למצוא בתנ"ך או בחז"ל סיפור על **דמות שקיימה את הדין הזה בפועל**.
- ג. אפשר לספר **סיפור להמחשה** על איש שנקלע לסיטואציה של הלכתית, ולתאר את ההתלבטות שלו, ואז להראות איך הפסוק או המשנה מכריעים עבורו מה לעשות.

## **שימוש בדוגמאות מעניינות מידי בזמן הלימוד**

כשצריך לתת דוגמה לתלמידים כדי להסביר את החומר, שים לב לא לתת דוגמא מעניינת מידי שמדברת על משהו אקטואלי חם או על נושא שממש בוער לכיתה. הסיבה היא שאחר כך יהיה קשה להחזיר אותם ללימוד, וגם אחרי שהם יחזרו להיות בשקט הראש שלהם ימשיך להיות שם. רק אם התלמידים ממש לא מתעניינים בחומר ומגלים אדישות ועייפות אפשר להשתמש ב'נשק' הלא קונבנציונלי של דוגמא אקטואלית ובווערת.

## **ההשתתפות התלמידים בקריאת החומר**

אם השיעור מתנהל כך שהתלמידים קוראים את הפסוקים או המשניות וכדומה (בין אם קוראים לבד ובין אם קוראים אחרי המורה), כדאי לא לוותר על כך שכולם ממש יקראו. אם קראתם את הקטע ובפועל לא כולם קראו - תבקש מהם לקרוא עוד פעם מההתחלה. אם בפעם השניה זה עדיין לא קרה - שיקראו פעם שלישית. אחרת יִצָר הרגל בכיתה שחלק מהתלמידים קוראים ו'מוציאים את כולם ידי חובה' בזמן שהשאר שותקים. מצב כזה מייצר אוירה כללית של חוסר חיות וחוסר חשיבות לחומר. כשכולם קוראים את החומר בקול זה נותן חיות וחשיבות ללמידה.

## **נושא חדש – הזדמנות לצרף תלמידים חדשים ללמידה**

בכל פעם שאתה מתחיל נושא חדש בחומר, כדאי להדגיש לתלמידים שעכשיו מתחילים נושא חדש שלא קשור לנושא הקודם. זה נותן הזדמנות ברורה לתלמידים שלא הקשיבו בנושא הקודם או שהקשיבו ולא הבינו והתייאשו, 'לעלות מחדש על הרכבת' ולהתחיל להקשיב עכשיו.

## **להזכיר איפה אוחזים גם באמצע השיעור**

בכל פעם שאתה מתקדם בשיעור לקטע הבא, אל תסתפק בלהגיד "ממשיכים הלאה" אלא תציין בדיוק איפה אוחזים: "ממשיכים בפסוק ב", "עוברים לתחילת השורה השלישית" וכדומה. כך אלו שחלמו עד עכשיו ולא יודעים איפה אתה אוחז בקריאה, יוכלו להצטרף ללימוד בקלות. כך אתה גם חוסך גם את הלחישות של התלמידים ששואלים את החבר איפה אוחזים עכשיו.

## גיוון עוצמת הקול במהלך השיעור

כדאי שהקול וצורת הדיבור שלך יהיו מעניינים.  
מידי פעם תגביה את הטון, אחר כך תנמיך את הטון, וכן הלאה.  
עצם שינוי הטון מידי פעם יוצר עניין אצל התלמידים ומחזיר אותם לריכוז.  
(אמנם בתחילת השיעור רצוי שהטון יהיה בינוני-שקט כדי לסייע לתלמידים לחזור לריכוז ורוגע אחרי ההפסקה.)

## שינוי תנוחת הגוף במהלך השיעור

כדי לסייע לריכוז של התלמידים, אתה יכול לשנות את תנוחת הגוף משיבה לעמידה או מעמידה לשיבה.  
כשאתה רואה שההקשבה נחלשת, או אם יש לך עניין מיוחד שהתלמידים יקשיבו למה שאתה הולך להסביר עכשיו – תשנה את התנוחה שלך.  
עצם השינוי הזה מעורר סקרנות וגורם להתעניינות.

## הקשר בין קצב ההתקדמות למשמעת

לפעמים בעיות משמעת בשיעור קורות בגלל שאתה נתקע על נושא מסוים יותר מידי זמן.  
יכול להיות שהחומר מעניין והתלמידים באמת רוצים להקשיב, אבל כשאתה מתעכב על נושא מסוים יותר מדי זמן – התלמידים שציפו בשקט שתעבור כבר לנושא הבא מתייאשים ונגררים לדיבורים ולהתעסקויות.  
אם אתה שם לב שמתחיל פתאום רחש-בחש באמצע שיעור, תבדוק - אולי אני מתעכב כבר יותר מידי זמן על אותו נושא?  
אם כן - פשוט תמשיך לנושא הבא ותגדיר את זה ברור: "עכשיו נמשיך לנושא הבא" כדי שהתלמידים שהתייאשו ישימו לב שעוברים לנושא הבא ויצטרפו אליך.

## החזרת הכיתה לריכוז אחרי דיון סוער

במצב שבו מתפתח דיון סוער בכיתה ואתה רוצה לחזור ללימוד, כדאי לך לזהות מי הוא זוג התלמידים שמדבר בצורה הכי קולנית וסוערת. תבקש קודם כל **רק מהם** להשתתף; ברגע שהם ישתתפו - כבר יהיה הרבה יותר קל להחזיר את השקט לכיתה.  
אם תבקש שקט מכל הכיתה ביחד בזמן שהרעש בשיאו - סביר להניח שהם ישימו לב אליך רק אחרי הרבה זמן. זה לא מכבד אותך, וחבל על האנרגיות ועל הקול שלך.

אחרי שהתלמידים הקולניים השתתפו והכיתה מתחילה לחזור למסלולה, כדאי להצהיר בצורה ברורה **שסיימנו** את הנושא הקודם שעליו היה הדיון ואנחנו עוברים **הלאה לנושא אחר**.

אם לא יהיה מספיק ברור לתלמידים שהנושא הקודם **הסתיים** וכעת עוברים לנושא **אחר** – חלקם יתקשו להפסיק להתעסק בנושא הקודם והשיעור לא יחזור למסלולו.

או שהם ימשיכו לשוחח ביניהם בשקט על אותו נושא, או שפתאום אחרי כמה דקות תלמיד יזרוק שאלה על הנושא הקודם ויחזיר את כל הכיתה לנושא ההוא, או שחלקם פשוט ימשיכו לחשוב על מה שנאמר קודם לכן במקום להיות איתך בשיעור.

בשלב שיש משמעת בכיתה ברמה גבוהה יותר, אפשר לסכם עם התלמידים על סימן מוסכם ביד או בלוח שברגע שאתה עושה אותו כולם יודעים שחייבים לחזור לשקט.

## הדרך להציג נושאים מעוררי צחוק בחומר הלימוד

במקרים שבהם יש בחומר נושא שיכול להביך או לעורר צחוק אצל התלמידים (לדוגמה: הביטוי "משתין בקיר" בספר שמואל), כדאי לך להקדים בתחילת השיעור: "יש בחומר היום עניין שאני מתלבט האם ללמוד אותו אתכם או לא. ילדים בוגרים יכולים ללמוד אותו ברצינות, אבל לא ברור לי עד כמה אתם בוגרים בשביל שנלמד את זה בלי צחוקים קטנוניים. מה אתם אומרים, נוכל ללמוד את זה?".

לרוב, התלמידים ירצו להוכיח שהם בוגרים (וזה גם מעורר בהם סקרנות...), ולכן הם יבטיחו להיות רציניים והלימוד יעבור חלק.

## איזכור של 'בינו לבינה' בחומר

כשמגיעים לאיזכור של 'בינו לבינה' בחומר, העיקר זה לא המילים שבהן תשתמש כדי להסביר את הפסוק או הדין, אלא האופן שבו תדבר.

אם תסביר את הדברים - בכל ניסוח שתמצא לנכון – ללא מבוכה ובביטחון מלא, **בדיוק כפי שאתה מלמד כל נושא אחר**, אותם תלמידים שכבר מסוקרנים או נרעשים מה'סוד הכמוס' ירגישו שמבחינתך אתה לא מסתיר שום דבר.

זה יִשְׁקֶה אוירה של רוגע אצל אותם תלמידים ויפוצץ להם את הבלון הנפוח סביב הנושא הזה, ותוך זמן קצר המבטים והלחישות יפסיקו.

## שילוב דפי עבודה ומשימות

אתה לא חייב למסור שיעור ולדבר ברציפות 45 דקות. אם יש לך מקצוע שאין עבורו חוברת עבודה, ואתה מרגיש שיהיה לך קשה להחזיק את התלמידים בריכוז לאורך כל הזמן - תכין מראש דף עבודה, או תקדיש זמן שבו התלמידים יכתבו סיכום מהלוח וכדומה.

אולי לא תמיד קל להכין דף עבודה, אבל גם לא קל לגרור את החלק האחרון של השיעור בכוח. בנוסף לכך, קיימים היום מאגרים עצומים של דפי עבודה, ואפשר גם לייצר דף עבודה במהירות שיא על ידי בינה מלאכותית.

המעלות שבשילוב עבודות בשיעור, מעבר לתועלת שאתה יכול קצת לנוח:

א. כשנושא השיעור לא מאוד מעניין, לתלמידים קשה להקשיב ובצדק.

ב. החומר נכנס לראש של התלמידים בצורה נוספת.

ג. משימה עצמאית מאפשר לך לראות אם הם באמת הבינו את השיעור.

מומלץ שהעבודה תהיה בחלק **האחרון** של השיעור, כיון שלא מומלץ לחזור ללימוד רגיל אחרי מילוי עבודה. לתלמידים קשה להיכנס מחדש לריכוז ולרוגע מלא אחרי עבודה בחוברת.

### **חוברת עבודה שנאבדה בכיתה**

אם נאבד לתלמיד חוברת עבודה או ספר בכיתה, יש שני מקומות שכדאי לחפש שם את הספר:

א. בתיק או בתא שלו.

ב. בתיק או בתא של **החבר שיושב לידו בשולחן**.

קורה שבסוף שיעור תלמיד לוקח בטעות את הספר של החבר שיושב לידו ומניח בתיק או בתא שלו.

### **שימוש בדף עבודה שמישהו אחר ערך**

כשאתה מדפיס לתלמידים דף עבודה שמישהו אחר ערך - **חובה לעבור עליו היטב לפני שאתה מחלק אותו לכיתה**, ולוודא שאתה יודע לענות בעצמך על כל השאלות. יתכן שמי שערך את הדף הבין את החומר קצת אחרת ממך, או שהוא שם דגש על דברים שאתה לא שמת עליהם דגש כשלימדת את החומר. במצב כזה, כשהתלמידים יקבלו את הדף הם יתקשו למלא אותו ואתה תתקשה לעזור להם, וזה פשוט מביך ולא נעים.

### **ניהול שיעור במצבים של עייפות או חוסר הכנה**

אם אתה עייף או שמכל סיבה שהיא לא התאפשר לך להכין את השיעור כמו שצריך, אתה יכול לעשות את המהלך הבא (רלוונטי בעיקר בשיעורים תורניים):  
קח פרט קטן מהחומר, ותציג אותו לתלמידים בתור שאלה מעשית:  
"תשמעו סיפור מעניין – יוסי עשה כך וכך..." או "יוסי ושימי מתווכחים על... מה הדין במקרה הזה לדעתכם? מי צודק?".

תלמיד אחד יענה, ותבקש ממנו להסביר למה הוא חושב כך.  
אחר כך כנראה יקום תלמיד אחר ויאמר דעה הפוכה. גם אותו תשאל למה הוא חושב כך.

אחרי שתשמע את הדעות השונות תעשה רשימה בלוח: איזה תלמידים חושבים כמו הראשון ואיזה תלמידים חושבים כמו השני.

בסוף תגיד להם: "כדי לדעת מה הדין בואו נפתח רגע את הספר מבפנים", ואז תקראו במקום הרלוונטי וכולם יראו מי צדק.

אחר כך תיתן מקום גם לדעה השנייה שהתבררה כלא צודקת, ותסביר בעצמך למה זה בהחלט הגיוני לחשוב כך, אבל התורה בכל זאת החליטה לקבוע אחרת.

צורת הלימוד הזו מעניינת את התלמידים ויכולה להעביר הרבה זמן מהשיעור, וגם התקדמתם קצת בחומר.

אמנם השיעור הזה כנראה לא יהיה שקט ומסודר, אבל זה עדיף בהרבה על שיעור שאתה מנסה להעביר כרגיל למרות שאין לך יכולת באמת לעשות זאת.

### **מה לעשות כשחומר הלימוד משעמם גם את המורה בעצמו**

לפעמים אתה מגיע בחומר לנושא שמשעמם גם אותך בעצמך, וכל שכן את התלמידים. אם תלמד את החומר בצורה כזו שכולכם משועממים ממנו – אתה תיכנס לשיעור בלי חשק, השיעור יצלע, זה עלול להשפיע על המשמעת בכיתה.

העצה היא, שבזמן שאתה מכין את החומר תחפש בו 'עם זכוכית מגדלת' **לפחות נקודה אחת** שבכל זאת מעניינת ושאתה מתחבר אליה.

למשל: בנושא הלכתי שהפרטים שלו טכניים ו'משעממים' – תחפש פרט אחד בלבד שבכל זאת מדבר אליך ויש לך **נקודת חיבור אישית איתו**.

אחרי שמצאת את הנקודה הזו, **היא תהיה מבחינתך גולת הכותרת של השיעור** ותחתור להגיע אליה. ההכנה הזו תגרום לך להיכנס לשיעור בחשק.

### **מה לעשות כשמסיימים את החומר לפני סוף השיעור**

אם קרה שסיימת ללמד את כל החומר לפני סוף השיעור ונשארה לך למשל רבע שעה עד ההפסקה – זה תלוי באופי שלך:

אם בטבעך אתה אחד שיודע לאלתר חומר לימוד או לשלוף סיפור ברגע ולעניין את התלמידים – אתה יכול למלא את הזמן שנשאר עד ההפסקה בלימוד.

אבל אם בטבעך אתה לא כזה – **אל תנסה למרוח את הזמן בלימוד**. זה מתכון להשפלה עצמית ולבעיות משמעת. אתה תגמגם ותיראה לא בטוח בעצמך, התלמידים ירגישו את זה ויתחילו לדבר ולצחקק, והרבע שעה הזאת תסחוט ממך המון אנרגיות.

במקום זה, עדיף להגיד לתלמידים שישחקו בכיתה, יציירו, יקראו ספרים, או שתחלק להם דפי צביעה ותפזורת.

במידה שאתה חושש שהם יתחילו להשתולל בכיתה בזמן הפנוי הזה – תציג להם את זה בצורה של תנאי:

"מה אתם מעדיפים, שנמשיך ללמוד עכשיו משהו חדש, או שנשחק בכיתה **בתנאי שכולם בשקט וברוגע?**"

בדרך כלל התלמידים יענו שהם מעדיפים לשחק בשקט, ואז לרוב הם באמת ישחקו בשקט כי הם רוצים להוכיח את עצמם.

## הפרדה בין חובות בסיסיות למבצעים

אם בחרת לעשות מבצע לתלמידים כדי להגביר את המשמעת, תבנה אותו על דברים שהם "אקסטר", דברים **מיוחדים שמעבר** למשמעת הבסיסית.

אם תעשה מבצע שהכללים שלו מבוססים על ההתנהגות הבסיסית של תלמיד בשיעור כמו לא לקום בשיעור מהמקום או לא לפטפט בשיעור - המבצע עלול אפילו **להזיק** למשמעת, כי אז המעשים האלו ייתפסו ככאלו **שנתונים לבחירה אישית** - אם אני משתתף במבצע אסור לי לקום בשיעור ופטפט, ואם אני לא מהשתתף במבצע - מותר לי.

לכן, אם אתה עושה מבצע, תדאג שכללי המבצע יהיו על דברים שמעבר למשמעת הבסיסית, אך כוללים **בדרך ממילא** גם את המשמעת הבסיסית. לדוגמה: יינתן ניקוד לתלמידים שלא היית צריך **אפילו לרמז להם** או להעיר להם בדיבור כדי שישבו במקום או יהיו בשקט.

יינתן ניקוד לתלמידים שהגישו שיעורי בית **עם תשובות מפורטות ובכתב יפה**. כך כללי ההתנהגות הבסיסיים לא נתפסים כדבר הנתון לבחירה, ובמקביל אתה מרוויח שתלמידים יקפידו עליהם עם התלהבות של מבצע.

## ג. בניית קשר אישי ואמון עם התלמידים

### משמעת המבוססת על קשר אישי

בנוסף למשמעת הבסיסית שהעצות שייכות לה מופיעות בפרק "ניהול משמעת ותגובה להפרעות", כדאי לשלב אליה **קומה נוספת** - משמעת המבוססת על **קשר אישי**.

המטרה היא ליצור מצב שבו כמה שיותר תלמידים יישמעו לך פשוט כי **לא נעים להם** להפר את דבריך.

ברגע שתלמיד מכבד אותך ומרגיש שיש לו איתך קשר אישי **מעבר** ללימוד, הוא מרגיש 'בצד שלך'; גם אם קשה לו לציית למשהו שאמרת, יהיה לו פשוט **לא נעים** לעשות הפוך מדבריך.

הקשר הזה נבנה כשאתה מייצר ביוזמתך חיבור אישי **שבדווקא לא קשור ללימוד**. למשל: תביע התעניינות במשפחה ובתחביבים שלו, תראה לו שאתה זוכר גם אחרי הרבה זמן את מה שסיפר לך, תקרא לו בשעת חלון כדי לשחק איתו **סתם בלי סיבה מיוחדת**; או תתן לו סוכריה בהפסקה עם חיוך **בלי שום קשר להתנהגות שלו**.

### קשר אישי ככלי משלים ולא כתחליף לסמכות

המשמעת שמבוססת על קשר אישי לא נועדה **להחליף** את המשמעת הרגילה שמבוססת על חשש מעונש, אלא באה **יחד איתה** כתוספת חיזוק.

לשם המחשה: יכול להיות מצב שאתה אוזח עם רוב התלמידים במשמעת רגילה ואצל חלק מהתלמידים הצלחת להוסיף את המשמעת שמבוססת על קשר אישי.

ייתכן מצב שבו המשמעת בשיעור אחד תתבסס בעיקר על המשמעת הרגילה, ובשיעור שאחריו תתבסס בעיקר על קשר האישי.

צריך לשמר תמיד את המשמעת הרגילה ולטפל ברצינות בבעיות בעת הצורך, **ובמקביל** להגדיל אט אט את כמות התלמידים ואת כמות השיעורים שבהם אתה מצליח להפעיל גם משמעת של קשר אישי.

### חשיבות היחס האישי גם כשאינו טבעי

עדיף שהפעולות האלו יהיו אותנטיות ככל האפשר.

אך גם אם המאמץ מרגיש לך לפעמים מאולץ או טכני – עבור התלמיד זה עדיין נעים ומשמעותי מאוד.

הוא לא בודק בציציות עד כמה זה בא לך בטבעיות; מבחינתו, המורה שלו בחר להקדיש לו זמן ותשומת לב אישית, וזה כשלעצמו מספיק כדי לחזק את האמון ואת המשמעת שלו כלפך.

## חשיבות הקשר האישי לתלמידים עם קשיי קשב

כשמדובר בתלמידים עם בעיות קשב וריכוז, הקשר האישי היא לא רק בונוס אלא הכרחי עוד יותר מאשר אצל שאר התלמידים. הקשר האישי והחם מפעיל אצלם בראש את החומר שאחראי על היכולת להתרכז ועל האפשרות להיות ממושמע. כשאתה מעניק לו יחס אישי ומבטא כלפיו חיבה בדיבור - אתה פשוט מזרים לו מנות קטנות של ריטלין טבעי.

## הכרה בקשיי תקשורת אצל תלמידים

ישנם תלמידים שהתקשורת אצלם לא מפותחת וקשה מאוד להגיע איתם למצב של קשר אישי שחורג מעבר ללימוד ולהוראות מעשיות. חייב להכיר במציאות הזו ולא להתאכזב גם אם עברה שנה שלימה ועדיין לא הצלחת להגיע איתם לקשר אישי של ממש.

## מיקוד המחמאה בתכונה ולא במעשה

כשאתה משבח תלמיד, יש דרך פשוטה לשדרג את האפקט של השבח ולחזק על ידו את הקשר האישי: תאמר כינוי של שבח על **האישיות** שלו, ולא על **הפעולה** שהוא עשה. לדוגמה: אם הוא ענה תשובה יפה או שאל שאלה חכמה, תגיד לו "**אתה** ממש חכם!" ולא רק "**השאלה** ממש חכמה!". אם הוא נתן משהו לחבר, תאמר לו "**אתה** ילד נדיב ורגיש" ולא רק "כל הכבוד **שנתת**". בצורה כזו, השבח הופך להרבה יותר אישי וקרוב. בנוסף, זה גורם לתלמיד להגדיר את עצמו בעיניו כחכם או נדיב, ולא שסתם במקרה יצאה לו שאלה חכמה או שבאופן חד פעמי הוא נתן משהו לחבר. ברגע שהוא מגדיר את עצמו כחכם או כנדיב, הסיכוי שהוא ימשיך בקו הזה ויחזור על המעשים הטובים האלו שוב ושוב גדל משמעותית.

## שמירה על ניטרליות בסוגיות השקפתיות ופוליטיות

בכל מצב שבו עולה נושא הלכתי, השקפתי, או פוליטי שנמצא במחלוקת ציבורית נוקבת ויש לך בכיתה תלמידים משני צידי המתרס - **אל תביע דעה נחרצת בנושא**. הבעת דעתך האישית עלולה לפגוע בקשר הטוב שלך עם חלק ניכר מהתלמידים וגם במשמעת, כי התלמידים מהצד השני עלולים לקחת את דבריך באופן אישי ולהבין שאתה נגדם ונגד משפחתם, ויהיה להם מעכשיו קשה לקבל ממך. אל תתפתה לחשוב שאתה מעמיד את הדת על תילה כשאתה מביע את דעתך בנושא.

**בתור מלמד, העמדת הדת על תילה מבחינתך זה שכמה שיותר תלמידים יתחברו לדמותך, ירצו לשמוע את דבריך ולציית לך, כדי שתוכל ללמד אותם כמה שיותר טוב.**  
אמנם, גם אם התלמידים יודעים מה דעתך גם בלי שאמרת אותה במפורש – זה לא יזיק לקשר האישי ולמשמעת כל עוד אתה לא מתעסק בזה בכיתה ומתייחס בכבוד גם לתלמידים שבצד השני של המתרס.

## **ניהול שיחת משמעת הרחק מעיני שאר התלמידים**

כשאתה שצריך לדבר עם תלמיד בהפסקה על משהו שהוא עשה, כדאי שתערוך את השיחה במקום צדדי שתלמידים לא מסתובבים בו, כי:  
א. כשתלמידים מסתובבים בשטח זה מסיח את דעתו של התלמיד והוא לא מצליח לדבר איתך בישוב הדעת.  
ב. אם אתה מדבר איתו על מעשה לא חיובי שהחברים יודעים אודותיו, הנוכחות שלהם (והחיוכים שלהם אליו מאחורי גבך) מחזקת אותו והוא עלול לשחק אותה 'גבר' לידם, וכל מה שתאמר לו במטרה שישתפר ייפול על אוזניים ערלות.

## **שימוש בישיבה ובחלל מצומצם לשיפור הקשב בשיחה**

כשאתה חייב לדבר כאן ועכשיו עם תלמיד והוא נמצא במצב שאי אפשר לדבר איתו כי הוא לא מרוכז או לחוץ - כדאי שתשב שניכם על כיסאות בחדר קטן או ממוצע, ולא בעמידה במסדרון או בחדר גדול.  
בצורה כזו יותר קל לו להיכנס לריכוז ולרוגע אט אט.  
שים לב שאם אין עוד אנשים בחדר, הדלת חייבת להישאר קצת פתוחה.

## **שימוש במילה "לשמור" במקום "להחרים"**

כשאתה צריך להחרים חפץ, עדיף להשתמש במילה 'לשמור' מאשר 'להחרים'.  
תגיד לתלמיד: "אני שומר לך את החפץ עד סוף היום", "אני שומר את המשחק בחדר מנהל עד סוף השבוע" וכדומה.  
המילה 'להחרים' משדרת משמעות של עונש, בעוד שהמילה 'לשמור' נתפסת כתגובה הגיונית - כיון שהחפץ לא יכול להישאר אצלך, אני שומר עליו עד שאוכל להחזיר לך.  
בצורה כזו נשמרת אווירה טובה והתלמיד מבין ומקבל טוב יותר לקיחת החפץ.

## **בקשת סליחה מתלמיד אם פגעת בו או התפרצת עליו**

אם קרה 'לא עלינו' שאיבדת שליטה וצרכת על תלמיד בצורה מוגזמת, או שהטחת בו משפט מעליב שבייש אותו - אל תהסס לבקש ממנו סליחה.  
**מותר למורה לבקש סליחה מתלמיד.** זה לא פוגע בערך או בסמכות שלך כל עוד זה קורה לעיתים נדירות יחסית.  
היתרונות של בקשת סליחה:

## **בניית קשר אישי ואמון עם התלמידים**

א. הסליחה מפסיקה את המתיחות ביניכם ומונעת מהתלמיד את הרצון "להחזיר" לך.  
ב. אם אתה חושש שהילד יספר בבית את מה שקרה והסיפור יתגלגל למנהל ולמפקח וכו', בקשת הסליחה מורידה את הסיכוי שזה יקרה.  
ג. זה הופך אותך לאנושי יותר בעיניו, ובסופו של דבר יכול אפילו **לחזק** את הקשר ביניכם וממילא גם את המשמעת שלו כלפיך.  
ד. זו **חובה חינוכית**. אנחנו מדברים עם התלמידים על מידות טובות ועל אהבת ישראל, וברגע שהתלמיד רואה שפגעת בו בצורה לא הוגנת ולא ביקשת סליחה - המסר החינוכי שלך נפגע.

## **שבירת הקרח בסיום שיעור מתוח**

במצב שבו עבר שיעור שהיית חייב להיות קשוח ולתת להם קצת בראש, נוצר באופן אוטומטי ריחוק בינך לבין הכיתה, ושוררת תחושה שאתם נמצאים בשני צידי המתרס. כדי לשבור את הקרח, כדאי בסוף השיעור לחלק סוכריות או לספר בדיחה וכדומה, מה שיגרום לתלמידים להבין שאתה אוהב אותם ושהקשיחות הייתה עניינית בלבד לתועלת הלימוד.

אם המצב בכיתה לא מאפשר לעשות זאת בסוף השיעור - עשה זאת בתחילת השיעור הבא.

איך צריך להסביר להם למה אתה מחלק את הסוכריות.

תחלק **לכולם**, ולא רק למי שהתנהג טוב.

זה לא פרס, אלא פעולה יזומה מצידך כדי להגדיר מחדש את הקשר ביניכם.

## **הימנעות מקשיחות לאחר שהתלמיד החליט להשתפר**

ברגע שסיימת להעיר לתלמיד או לטפל בו והוא קיבל על עצמו להתנהג כראוי - **עזוב אותו לגמרי**. אל תסתכל עליו יותר בעיניים קשוחות. אל תתנהג אליו בקרירות. תתייחס אליו כאילו לא קרה כלום לפני כן.

אם תמשיך להיות קשוח איתו אחרי שהוא כבר החליט להתנהג טוב - הוא ירגיש שאין לו טעם להתאמץ להתנהג בסדר. הרי בכל מקרה אתה כועס עליו ונותן לו תחושה לא טובה, בין כשהוא מתנהג טוב ובין כשהוא מפריע, אז מה הוא מרויח מההתנהגות הטובה?

לכן אתה צריך לשחרר אותו לגמרי ולהתנהג אליו כרגיל, וכך יש לו רווח מזה שהוא מתאמץ ומשנה את התנהגותו.

אם תוכל לשבח אותו אחר כך על משהו מסוים **בלי קשר בכלל למה שהיה לפני זה** ובלי לנבור בכלל בעבר ("למרות שהתנהגת כך וכך, עכשיו אתה מתנהג אחרת") - זה מצוין ומגביר את האפקט.

## ד. עבודה מול הורים

### יצירת חזית משותפת עם ההורים

בכל יצירת קשר עם הורים בנוגע לבנם, דאג שהשיח ביניכם יתנהל בגישה **שאתה וההורים באותו צד**, שניכם יחד מחפשים את **טובת הילד**, ולא בגישה שאתה עומד כנגד ההורה והילד.

### זירוז הורים לרכישת ספרי לימוד

תלמיד שאין לו ספר או חוברת עבודה זה מתכון לבעיות בשיעור. אם ההורים עוד לא קנו לו את הספר, תשלח להם תזכורת לפחות פעם ביומיים. הורים שלא דאגו לחוברת בתחילת השנה נוטים לדחות את הקניה שוב ושוב, והם לא יקנו אותה פתאום מעצמם ללא תזכורות עקביות מצידך. בהודעה שאתה שולח כדאי לשלב הסבר על נחיצות החוברת, כשהדגש הוא למה זה חשוב **לילד עצמו**. תבהיר שבלי הספר הוא לא מתקדם, לא רוכש את המיומנויות הנדרשות, והפער רק יגדל בשנה הבאה, תציין גם שמשעמם לו זמן רב בשיעור, וכדומה.

### צילום עמודים כמענה לבעיית חוסר בספרים

קיימת אופציה נוספת למקרה שההורים בכל זאת לא קונים, או כשחוסר החוברת ממש משבש לך את השיעור וצריך פתרון כאן ועכשיו: תצלם כל יום את העמודים הרלוונטיים ותן לילד לעבוד עליהם, ובמקביל - תגבה מההורים עשר או עשרים אגורות על הצילום של כל עמוד. במקרה כזה אמנם לא תוכל לכתוב להורים שהילד לא מתקדם או שמשעמם לו, אבל הטרטור והאי נעימות שבצורך להעביר סכום קטן כל יום, עשויים לגרום להם סוף סוף לקנות את החוברת.

### שילוב מושגים מקצועיים בשיחה עם הורים

כשאתה מדבר עם הורים כדי שישתפו איתך פעולה בטיפול שאתה עושה לבן שלהם, כדאי לשלב בשיחה ניסוחים מקצועיים שיצרו את הרושם שאתה איש מקצועי, גם אם באמת אתה עדיין מתחיל ולא מרגיש מקצועי. המטרה אינה סתם להרשים את ההורים, אלא לגרום להם לשתף איתך פעולה **לטובת הילד**. למשל: לא כדאי להגיד "דוד הפריע כמה פעמים בשיעור" אלא "דוד ניסה גבולות כמה פעמים בשיעור".

## עבודה מול הורים

לא כדאי להגיד "נתתי לו עונש", אלא **"אחרי שניתחתי את המצב** הגעתי למסקנה **שהטיפול צריך להיות כך וכך"** (אם באמת ניתחת לפני כן את המצב...). אם התחלת לימודי הוראה או שכבר יש לך תואר, אתה יכול לשלב בשיחה משפטים כמו: "למדתי את הנושא הזה באופן מקצועי, ולכן אני חושב שמה שנכון לעשות זה כך וכך".

מותר לך להציע את סחורתך בצורה יפה ומכובדת כדי שיקנו אותה. כך עובד כל איש מקצוע, ואין שום סיבה שעובדי הוראה לא יפעלו כך גם, ובפרט שזה לטובת הילד.

## הגדרת משך השיחה עם ההורים מראש

כשאתה מתקשר להורה, תגדיר מראש כמה זמן אתה משער שהיא צריכה לארוך, ותשתדל לעמוד במסגרת הזמן שקבעת. אחרת, השיחה עלולה להפוך לשיחה לא ממוקדת ולגלוש לכל מיני נושאים אחרים, ואז:

- א. אתה מפסיד זמן יקר על חשבון הזמן עם בני ביתך או עיסוקים חשובים אחרים.
- ב. זה יוצר עומס וגורם לתחושת שחיקה מהעבודה.
- ג. אתה עלול להיגרר לדיבורים שאחרי זה אולי תתחרט עליהם, כמו חשיפת קשיים ופרטים אישיים, קשיים של המוסד, ביקורת על המנהל, וכדומה.
- ד. שיחה עניינית ומוגדרת מעניקה לך תדמית מכובדת יותר בעיני ההורים.

## שימוש בדוגמאות ספציפיות בשיחה עם הורים

כשאתה רוצה לדבר עם הורים על בעיה של הבן שלהם, תחפש **מקרה ספציפי** כדי שתוכל להמחיש את הבעיה. אל תגיד רק "הבן שלכם מציק לתלמידים" או "הבן שלכם מתקשה בלימודים" אלא תוסיף לשיחה **סיפור עובדתי** כדי להמחיש איך הבעיה מתרחשת בשטח.

כשאומרים להורים משפטים כלליים, הם מתקשים להתחבר ולהזדהות עם מה שאתה מדבר, עלולים לחשוב שזו רק נקודת ההסתכלות שלך ולא המציאות בפועל, להתווכח איתך, ולא להתגייס מספיק לפתור את הבעיה.

כשאתה נותן להם דוגמאות מדברים **שקרו בפועל בכיתה**, הם מתחברים יותר לדברך ונוטים להתגייס כדי לפתור את הבעיה.

## שימוש בדיווח להורים ככלי משמעת

מורים חדשים נוטים לחשוב שאחת הדרכים להטיל משמעת בכיתה היא לאיים: "אם תמשיך להפריע אני אתקשר להורים שלך!".

זו טעות גדולה ומהלך לא יעיל מכמה סיבות:

- א. זה גורם לך להיראות חלש בעיני התלמידים, הם קולטים שאתה בעצם חלש ובלי העזרה של ההורים אין לך משמעת.

## עבודה מול הורים

ב. אם תנסה להתקשר להורים עכשיו באמצע השיעור, יתכן שהם עסוקים ולא יענו, ואז איבדת את הקלף היחיד שהיה לך והפכת ללעג ולקלס.

ג. גם אם האיום שלך הוא שתתקשר אחרי הלימודים וההורים יענו לך - השיחה איתם תהיה סתם הלשנה זולה על הבן שלהם, כי אין לך אסטרטגיה ואתה לא ממוקד מה אתה בכלל רוצה מהם.

רוב הסיכויים שלא תצא שום תועלת מהשיחה הזו, ושההורים יסתכלו עליך מעתה כמורה לא מקצועי.

## ניהול שיחה טלפונית עם הורים במצבי קיצון

בכל זאת, ישנה צורה שבה ניתן וכדאי להתקשר להורים גם באמצע יום לימודים:

אם אתה רואה שהילד היום 'איבד את זה' והוא משתולל ברמה של 'אין עם מי לדבר', ניתן להתקשר להורה - לא בתור איום אלא בנחת, ברוגע ובבטחון - ולהגיד לו: "שלום, הבן היקר שלך הגיע היום למוסד וקשה לו. זה הגיע למצב שלמרות שאני מנסה, אני לא מצליח לתקשר איתו ולהזכיר לו איך מתנהגים. מה אתה חושב שאפשר לעשות? אתה רוצה רגע לדבר איתו?".

בדרך כלל בשלב הזה ההורה יבקש לדבר עם הבן שלו, והוא כבר יתן לו על הראש וידבר איתו בצורה שהוא מכיר מהבית וזה יגרום לו להתאפס.

קורה שהתלמיד כל כך משתגע והוא מסרב להחזיק בכלל את הפלאפון. במקרה כזה פשוט תשים את השיחה על רמקול, ברגע שהבן ישמע של ההורה שלו זה יגביר את הסיכויים שהוא קצת יירגע, ימשיך את השיחה עם ההורה ויתאפס.

## הימנעות מהמלצה מפורשת על ריטלין

אם יש לך בכיתה תלמיד שאתה חושב שהוא זקוק לריטלין, **אל תגיד את זה במפורש להורים שלו**.

מעבר לעובדה שהחוק אוסר על מורים להמליץ על כך, זה גם נכון מעוד כמה סיבות (כדלקמן).

את המחשבות שלך תעביר למנהל המוסד או ליועץ כדי שינסו לקדם את זה הלאה, ותמשיך להתמודד עם הילד כפי שהתמודדת עד עכשיו.

נתינת ריטלין לילד נתפסת כיום **כנושא רגיש**, והרבה הורים מתנגדים לו בקיצוניות משלל סיבות שונות ומשונות.

כאשר אתה מציע להורים לתת לבנם ריטלין, הם עלולים:

א. להיעלב אישית.

ב. לראות אותך כמורה שמחפש חיים קלים ובורח מהתמודדות "על חשבון" בנם.

בנוסף לכך, ייתכן שהאבחנה שלך **כלל לא נכונה** והקושי של התלמיד להתרכז ולשבת ברוגע לא נובע מבעיית קשב וריכוז אלא מסיבה אחרת.

רק אנשי מקצוע מוסמכים לאבחן האם ילד זקוק לריטלין.

## **המלצה על אבחון מקצועי ללא אזכור ריטלין**

אם אתה בכל זאת רוצה לדבר עם ההורים ולטפטף להם את המחשבות שלך, תתמקד בקושי של הילד. תגיד להם שאתה שם לב שקשה לו להתרכז בשיעור ושהוא נאלץ לקבל גערות שוב ושוב מצוות המוסד, ולכן אתה ממליץ בחום ללכת לאבחון מקצועי כדי לדעת מה הקושי של הילד ולתת לו מענה. בפועל מי שיאבחן את הילד עשוי להמליץ על לקיחת ריטלין, אבל אתה לא מזכיר את זה בצורה מפורשת בשיחה.

הנסיון מוכיח שאי אפשר לשכנע הורים לטפל בבעיית הקשב וריכוז של בנם על ידי תיאור הקושי של המורה. זה לא מספיק נוגע לליבם של ההורים המתנגדים. מבחינתם שהמורה יתפטר אם קשה לו. אבל כשמתארים להם את הסבל של בנם, זה יותר מחלחל לליבם ויכול לגרום להם לשקול שוב את ההתנגדות.

## ה. טיפול במריבות

### שמיעת גרסת התלמיד הנאשם

כשתלמיד מתלונן בהפסקה על תלמיד אחר (למשל: חיים מתלונן על דוד), תקרא לדוד ותשאל אותו בעניינות: "מה היה לך עם חיים?", ותשמע **ברצינות** את הגרסה של דוד למה שקרה.

ברוב המקרים היא תהיה שונה ממה שחיים סיפר לך.

מצוי מאוד שהתלמיד המתלונן מתחיל את הסיפור **מהאמצע** - מהחלק שבו הוא חטף מכות או הושפל - ומשמיט את זה שהוא **עצמו** התחיל לעצבן או להרביץ ודוד רק החזיר לו

(השמטת תחילת התקרית יכולה להיעשות בתום לב. תחילת התקרית פשוט לא משמעותית בשבילו והוא מספר לך רק את השלב המשמעותי **עבורו**, את החלק שהכאיב לו).

אם מיד תכעס ותצעק על דוד רק מתוך אמונה עיוורת לדברי חיים בלי לברר מה באמת קרה, יתכן מאוד שאתה כועס שלא בצדק על התלמיד הלא נכון. במצב כזה, כשדוד ישמיע את הגרסה שלו – אתה תצא ליצן שסתם צעק לחינם.

### שימוש בשכל הישר בבירור מריבות

כשפורץ ריב אלים בין תלמידים, מצוי שהתלמיד התוקף ינסה לסבן אותך ולהציג את עצמו כמסכן, ובכך לגרום נזק כפול לנתקף: גם חטף מכות וגם יצא ה"אשם" בסיפור. השיטה לא ליפול בפח הזה היא ללכת אחרי **השכל הישר**.

אתה מכיר את התלמידים שלך; אם תלמיד חזק ודומיננטי רב עם תלמיד חלש והחזק מאשים את החלש, נקודת ההנחה בשלב הראשוני של בדיקת האירוע צריכה להיות שהתלמיד החזק הוא התוקף ולא לתת לו לסובב אותך.

כמובן שאי אפשר להעניש ולקבוע טיפול על סמך נקודת ההנחה הזו, אך היא תעזור לך לא ליפול בפח לאורך בדיקת האירוע ולהיות קצת יותר חשדן כלפי גרסת התלמיד החזק.

### התמודדות עם גרסאות סותרות של תלמידים

איך אפשר לדעת מה קרה באירוע כשיש לו שני גרסאות סותרות? הכלל הוא כזה:

לרוב, כשתלמיד תופר סיפור שקרי כדי לצאת זכאי, הוא משפץ את האירוע **באופן כללי**, אבל הוא לא יורד ממש לפרטי פרטים.

לכן, בדרך כלל, אם תחקור אותו ואת התלמיד השני לפרטי פרטים של המריבה - סדר שלבי המריבה, מיקום מדויק של כל שלב, וכדומה - התלמיד המשפץ יתבלבל והגירסה שלו תיפול.

## התניית המשך המשחק בהפסקת המריבה

כשמתפתחת מריבה בין תלמידים בגלל משחק, יש שיטה לפתור את המריבה בלי להוציא אנרגיות על בדיקות וחקירות:  
תגיד לתלמידים שמעורבים במריבה: "אם לא תתפשרו ותסתדרו בכוחות עצמכם תוך כך וכך זמן, לא אסכים לכם להמשיך במשחק".  
לרוב, הרצון של שני הצדדים להמשיך את המשחק יגבר על הרצון שלהם לריב, והם ימצאו כבר בעצמם את הדרך להתפשר ולהסתדר.  
שיטה זו מומלצת גם כדי לבגר את התלמידים ולהרגיל אותם לחיים הבוגרים שבהם אדם נאלץ להתפשר ולהסתדר ולא תמיד יש מישהו אחר שיפתור עבורו את הבעיה.

## פתרון סכסוכים בדרך של הצבת עובדה

בכיתות נמוכות אפשר לפתור מריבות והצקות בצורה פשוטה מאוד:  
תעמיד את שני הילדים יחד ופשוט תציב להם **עובדה בשטח**: "מעכשיו אתם כבר לא רבים. המריבה נגמרה, ומהרגע הזה אתם מתנהגים יפה אחד לשני".

## טיפול בתלונות על פגיעה בשוגג

לפעמים תלמיד מתלונן על דבר שחבר עשה לו בשגגה.  
הרבה פעמים התלמיד **בכלל לא רוצה שתטפל בתלמיד שהכאיב לו**, כי הוא מבין בעצמו שזה קרה בשוגג ושאינן צורך בטיפול.  
למה בכל זאת הוא מתלונן ומגיע אליך?  
יתכן שהוא רק רוצה שתחזיר לו את כבודו כי המאורע גרם לו תחושת השפלה.  
הוא לא יודע איך לבטא את זה במילים ולכן הוא מוציא את זה בצורה של תלונה.  
לכן אתה יכול להסתפק בהזדהות עם כאבו ולומר לו משפטים כמו: "אוי, זה בטח היה ממש לא נעים!", "אם זה היה קורה לי הייתי מאוד עצוב" וכדומה, והילד יחזור לעיסוקיו בחזרה שמח וטוב לב.  
אם אתה מרגיש שהאירוע דורש התייחסות רצינית יותר, אתה יכול לדרוש מהפוגע לבקש סליחה על כך שלא נזהר מספיק.  
(אם אתה שם לב שתלמיד מסוים מכאיב לחברים יותר מדי פעמים "בשוגג", זה דורש טיפול. פגיעה בשוגג זה מאורע שאמור לקרות לעיתים נדירות ולא באופן תדיר.)

# **1. עצות כלליות, ותמיכה רגשית בעבודת ההוראה**

## **חשיבות הטיפול הנחרץ בבעיות משמעת וחוצפה**

כשצריך לטפל בבעיית משמעת או דיבורי חוצפה של תלמיד, קורה שבגלל רחמים על התלמיד או עצלות נותנים טיפול קל ומהיר שלא דורש הוצאות אנרגיות או לעקוב אחרי ההתקדמות של הטיפול.

צריך לדעת שטיפול קל משדר לתלמיד שהמעשה שנעשה אינו חמור. עוצמת הטיפול שקובעת את רמת החומרה של המעשה בעיני התלמיד והכיתה. אם הטיפול רציני ומשמעותי - התלמידים מבינים שהמעשה חמור ולא מקובל במוסד, אם הטיפול חלש ומהיר - התלמידים מבינים שהמעשה לא כל כך חמור. לכן מומלץ כבר בתחילת השנה לטפל בצורה נחרצת ומשמעותית, בלי רחמים שלא במקומם ובלי עצלות, כדי שיהיה ברור לכולם מה נחשב בעיניך קו אדום.

## **דרכים להגשת הוראות קשות לתלמידים**

באפשרותך לאסור על התלמידים כמעט כל דבר, בתנאי שתקפיד על שני כללים: א. הראה להם שאתה מבין ומזדהה עם הקושי שבדבר. ב. הסבר להם את התועלת של האיסור, למה זה לטובתם או לטובת השיעור. (אינך צריך להצטדק בפני התלמידים כל הזמן, אבל ספציפית בהוראות שקשה להם לבצע חשוב לעשות את שני הדברים הנ"ל כדי שתצליח.)

## **התמודדות עם אירועים שלא קשורים לכיתה שלך**

לפני כל טיפול בנושא שאינו בתחום אחריותך הישירה – שקול היטב אם כדאי לך להיכנס אליו.

טיפול בנושאים כאלו עלול לשאוב ממך המון אנרגיות על חשבון האנרגיות שאתה זקוק עבור העבודה הבסיסית שלך.

לדוגמה: תלמיד מכיתה אחרת עושה משהו בעייתי מול העיניים שלך. בהרבה מקרים כדאי להתעלם ולהשאיר את הטיפול למורה שלו או למנהל, כדי לשמור אנרגיות לשיעורים שלך ולטיפול בתלמידים שלך.

## מבחן ראשון קל ומעודד

מומלץ מאוד שהמבחן הראשון בשנה בכל מקצוע יהיה קל יחסית כדי שהתלמידים יקבלו בו ציונים גבוהים.

המטרה היא לייצר אצל התלמיד **תחושת הצלחה ושייכות למקצוע** כבר בתחילת השנה; ברגע שהוא יאמין בעצמו הוא יתאמץ יותר בהמשך.

גם אם בהמשך השנה הוא יצליח בו פחות ויטען שהוא לא מסתדר עם המקצוע, תוכל 'לנפנף' במבחן הראשון כראיה לכך שהוא בהחלט מסוגל להצליח, או לפחות להגיע לציונים סבירים.

(תלמיד שסובל מלקות למידה **אמיתית** באותו מקצוע - לא יצליח לקבל ציון גבוה גם במבחן הראשון הקל. לכן, הצלחה במבחן הראשון היא באמת הוכחה לכך שאין לו מחסום אמיתי ואובייקטיבי, ושעם קצת מאמץ הוא יוכל להגיע על כל פנים להישגים סבירים.)

## עבודה בימים של חולשה או מחלה

בימים שבהם אתה לא מרגיש טוב ובכל זאת מגיע ללמד - אל תנסה לשכנע את עצמך שזה שהגעת והצלחת ללמד אומר שאתה כבר מרגיש טוב.

כל עוד אתה לא מרגיש חזק כמו שור, תזכיר לעצמך מידי פעם שאתה עדיין לא מרגיש טוב.

למה זה חשוב?

אם תשלה את עצמך שאתה מרגיש טוב, אתה תצפה מעצמך ומהתלמידים לתפקוד תקין לגמרי, אבל בפועל אתה עלול להיות פחות ממוקד או עצבני יותר, וחוסר ההתאמה בין הציפיות ליכולות עלול להביא לקושי רב ולפיצוץ.

## הימנעות מהשוואות למורים אחרים

אל תשווה את עצמך למורים אחרים ולרמת המשמעת אצלם.

תתמקד **רק בעצמך** ותראה תמיד את המצב אצלך בכיתה **כתקין+אפשרות להתקדמות**.

הסיבות:

א. גם אם באמת המורה האחר מצליח יותר בהשלטת משמעת – ההשוואה וההתבוננות בזה פשוט **לא תורמת לך** אלא מזיקה וגורמת לך להרגיש 'לא יוצלח'.

ב. בהרבה מקרים אתה פשוט **לא יודע באמת מה קורה בכיתה של המלמד השני** ואתה מתבסס על דמיונות. הרבה מורים נוטים לספר בחדר מורים רק על ההצלחות שלהם ולא משתפים במקרים פחות נעימים.

ג. הרבה פעמים המלמד השני קליל יותר בטבעו ופשוט לא עושה עסק בכיתה שלו מדברים שאתה כן עושה מהם עסק, ולכן הוא משדר רוגע והצלחה למרות שהמצב אצלו בכיתה בדיוק כמו אצלך.

## **האויב הגדול של מורה במהלך השיעור**

האויב הגדול של מורה במהלך השיעור הוא ה"הכל כאן ועכשיו". הנסיון לפתור בעיות בצורת "הכל כאן ועכשיו" הוא גורם מספר אחד לכך ששיעורים הופכים לקרקס. כשיש הפרעה בשיעור, תטפל בה בצורה ממש נקודתית במטרה שתוכל להמשיך את השיעור, ואחר כך - בהפסקה או בשעה חופשית - תקרא לתלמיד ותטפל במה שקרה בצורה יסודית יותר.

## **אופן הכניסה לשיעור כאשר יש חשש לבעיות משמעת**

גם אם אתה מרגיש שבשיעור הקרוב תצטרך לעבוד קשה על המשמעת - אל תבוא עם תחושה כזו לשיעור, אלא תשתדל בכל זאת להתמקד אך ורק בלימוד ובהשפעה. אם תיכנס לכיתה עם חשש ודריכות להשליט משמעת: א. אתה עלול להיות דרוך בצורה מוגזמת, וזה עלול רק להחריף את הבעיה. ב. לא תהיה מספיק ממוקד בעצם הלמידה וההשפעה, וממילא לא תצליח לסחוף את התלמידים.

## **הפחתת עומס הזיכרון באמצעות תזכורות בטלפון**

אם אתה לא טיפוס מסודר ונוטה לשכוח דברים, עלול להיות לך קושי להטמיע כללים ברורים ועקביים בכיתה, קושי לזכור לטפל ביסודיות בבעיות משמעת, או קושי להקפיד שתלמידים אכן יבצעו את המשימות שנתת להם כחלק מטיפול. כיוון שהדברים האלו הם האל"ף-בי"ת של ניהול כיתה בסיסי, מומלץ לך להתרגל לעבוד עם תזכורות כתובות בפלאפון.

לדוגמא, אם אתה רוצה להטמיע כלל חדש בכיתה - עשה לעצמך תזכורת בפלאפון למשך שבוע שיהיה כתוב בה הכלל החדש שאתה רוצה להקפיד עליו. בכל בוקר הפלאפון יצלצל לפני תחילת הלימודים, תקרא את התזכורת וכך תיזכר להקפיד עליו. דוגמא נוספת: אמרת לתלמיד שעליו להגיש מחר עבודה עד השעה 14:00 - כבר כשאתה נותן לו את ההוראה, תכניס תזכורת בפלאפון לשעה 13:59 שיהיה כתוב בה: "יוסף צריך להגיש את העבודה שנתתי לו אתמול", וכך תצליח באמת לאחוז ראש בכל הפרטים הקטנים ולהיות עקבי.

זה גם מוריד ממך את הצורך להתאמץ לזכור פרטים קטנים, ולזכור שצריך לזכור... פשוט תעביר לפלאפון חלק מהעומס שבראש שלך.

## הימנעות מרגשות אשם ודכדוך אחרי יום קשה

גם אם עבר עליך יום קשה בכיתה ואתה יודע שזה באשמתך כי יצאת מהכלים ולא שלטת מספיק בעצמך ועשית פאשלות - **אל תלך אחרי העבודה עם רגשות אשם** והרהורים האם אתה מתאים בכלל להיות מורה.

תפעל כמו תוכנת וייז שלא כועסת על טעות בנסיעה, אלא מחשבת מסלול מחדש בצורה טכנית ויבשה כדי להמשיך את הנסיעה בצורה אחרת.

תשאל את עצמך:

א. מה היה **הדבר הראשון** שגרם לך לצאת מהכלים - הדבר שגרר את הבלאגן.

ב. איך אתה דואג שמחר **אותה פעולה** מחר תעבור טוב יותר.

לדוגמה: היה לך יום קשה ואתה משחזר איך אירוע אחד גרר אירוע אחר, עד שאתה מגיע לנקודה שבה הכל התחיל:

הגעת לשיעור באיחור ולכן היית לחוץ להתחיל אותו מהר וזירזת את התלמידים בכעס שישבו מהר ויפתחו ספרים. הלחץ הזה הוביל למריבות איתם, ואירוע גרר אירוע עד שכל היום נהרס.

אחרי שהגדרת את זה, תחליט: "מעכשיו אשתדל לא לאחר לשיעור, וגם במקרה שאאחר לשיעור - אשתדל להתחיל אותו בנחת וברוגע".

בצורה כזו, במקום להיות שקוע בעצבות ובמחשבות מייאשות – **הפכת את היום הקשה הזה ליום שמצמיח אותך להיות מורה טוב ומקצועי יותר.**

## יום קשה לא משפיע על יום המחר

הניסיון מראה **שאין קשר בין יום אחד ליום שאחריו**. יכול להיות יום קשה מאוד ולאחריו יום נפלא ומקסים עם משמעת מלאה.

לכן, גם אחרי יום קשה שלא הצלחת להציב משמעת בכיתה, אפשר **וכדאי** להגיע למחרת לכיתה עם שמחה וביטחון.

אם תגיע בבוקר עם חשק ובטחון - רוב הסיכויים שאכן היום יהיה טוב יותר.

לעומת זאת אם תגיע לכיתה עם החשש שסחבת מאתמול - אתה מגדיל **במו ידיך** את הסיכויים שבאמת יהיה יום קשה גם היום.

## הגדרת המטרה והשליחות בתחילת היום ולפני הכניסה לשיעור

בתחילת היום תעצור רגע ותשנן לעצמך: בשביל מה הגעת לכאן? מה התפקיד שלך? תאמר לעצמך בשקט משפט כמו: "אני נכנס עכשיו לשיעור כדי ללמד תורה ולהמשיך את שושלת מסירת התורה שבעל פה", או: "אני נכנס עכשיו לשיעור כדי ללמד חשבון ולתת לתלמידים מיומנויות בסיסיות שיעזרו להם בלימוד התורה ובניהול החיים בעתיד".

למהדרין - מומלץ לעשות זאת **לפני כל שיעור ושיעור**, ולא רק פעם אחת בתחילת היום.

התזכורת הזו תגרום לך להיכנס לשיעור עם חשק וחיות, וזה גם מחזק פלאים את המשמעת, כי התלמידים ירגישו שאתה באמת ממוקד בלמידה ולא רק בהתגוננות ושמירה על הסדר, וזה סוחף אותם.

גם אם מבחינת מסלול חיך אתה מרגיש ש'נקלעת' לעבודת ההוראה, או שאתה אברך שזה עתה יצא מהכולל ונהפך למורה רק בשביל הפרנסה - כדאי לך אפילו מטעמי אגו להגדיר לעצמך במחשבה ובדיבור לפני הכניסה לשיעור את התועלת במה שאתה עושה, כי זה ישפר את ההתנהלות שלך מול הכיתה ואת המשמעת גם בלי להפעיל אסטרטגיות שיזללו לך אנרגיות.

## הימנעות מהשוואה למלמדים של פעם

קיימים תיאורים של מלמדים מהדור הקודם שהיו משליטים משמעת בכיתה בלי שום הרמת קול או צורך בפעולות מיוחדות להשלטת משמעת. קריאת התיאורים האלו עלולה להביא לנמיכות הרוח. חשוב להפנים שהיום זה דור אחר. הילדים היום הם ילדים אחרים, ההורים היום הם הורים אחרים, והמלמדים היום הם מלמדים אחרים. להמחשת הענין - יתכן שאם מלמדים מפעם היו נכנסים לכיתה של היום, הם לא היו מצליחים להשליט משמעת אפילו חמש דקות והתלמידים היו צוחקים להם בפנים. כמו כן, למלמדים של פעם היה כלי בסיסי שסייע להם להשליט משמעת שאינו קיים בדורנו – הכאה. מלמד שחי היום אמור להשליט משמעת על ילדים שמתבגרים מהר יותר, דעתנים יותר, בעלי היכרות גדולה יותר עם העולם הרחב, חלקם חסרי הרגלים בסיסיים של כבוד למבוגרים, וכל זה בלי איומים של הכאה! לכן התיאורים על מלמדים מדורות קודמים לא רלוונטיים למלמדים של ימינו ואין צורך לנסות לחקות אותם.

## הסגנון הייחודי של מקצוע החינוך

ישנו משפט שכדאי שתשנן לעצמך בראש: "חינוך זה לא הולך". בהרבה עבודות יש מדד ברור להצלחה או לכישלון. למשל: טכנאי מחשבים עובד כדי לתקן מחשב שהתקלקל. אם המחשב חזר לעבוד - הוא הצליח, אם המחשב עדיין לא עובד - הוא לא הצליח. בהוראה זה לא כך. יש הרבה שטח אפור. אין יעדים ממש ברורים, לא כל ההצלחות בזכותך ולא כל הכשלונות בגללך. אין "ציור" מדויק לפרטי פרטים איך שיעור אמור להיראות מתחילתו ועד סופו, ולא כל שיעור אמור להיראות אותו דבר. אתה עובד עם הרבה ילדים בעלי תכונות שונות ורקע שונה, ולכל כיתה יש הרכב מיוחד משלה.

## **עצות כלליות, ותמיכה רגשית בעבודת ההוראה**

בגלל זה קורה הרבה פעמים בהוראה שאתה מתכנן משהו אחד ובפועל קורה משהו אחר.

זו לא עבודה שנוסעת וזורמת על מי מנוחות ונראית שבוע אחרי שבוע אותו דבר בדיוק, אלא בנויה מגלים שעולים ויורדים. ה"ציור" של עבודת החינוך הוא שאין לה ציור מדויק. אין לך מה להתאכזב אחרי יום 'לא מוצלח' או אירוע שסחט אותך **אם אתה יודע שעשית את המקסימום שאתה יכול**, כי "חינוך זה לא הולך".

## **קביעת רף משמעת גבוה בשיעור**

**תמיד תצטרך להתמודד עם קושי של תלמידים לשמור על הכללים במדויק.** לכן, מומלץ לדרוש מהתלמידים רף גבוה יחסית של משמעת בשיעור, כדי שההתמודדות שלך תהיה על דברים פשוטים יחסית ולא על כללי משמעת בסיסיים. לדוגמה: אם תדרוש מהם רק כמו לא להסתובב בשיעור או לא לדבר בקול - ההתמודדות שלך תהיה עם תלמידים שמסתובבים ועם תלמידים שמדברים בקול. לעומת זאת, אם תדרוש מהם לשבת בצורה מכובדת ולדבר רק עם אצבע - ההתמודדות שלך תהיה עם תלמידים שמזיזים קצת את הרגלים לצדדים ועם תלמידים שנפלט להם משפט בנושא השיעור אך בלי הצבעה. בחר את המלחמות שלך.

## **המורה כמקור להפרעה בשיעור**

לפעמים המורה הוא המפריע הראשי בכיתה. התלמידים יושבים ורוצים להקשיב, אבל יש אחד שיושב ליד הלוח וזורק הערות קולניות לכל עבר ומוציא את כולם מריכוז... תשתדל להיות ממוקד **בללמד ולהעניק**.

## **התמודדות עם מחשבות על עזיבת ההוראה**

יש כיום מחסור במורים איכותיים ומקצועיים במערכת החינוך. גם אם אתה חווה חוסר הצלחה יום אחרי יום, אל תתפתה לחשוב מיד שטובת התלמידים היא שתפנה את מקומך למורה חדש וטוב יותר שיבוא במקומך. רוב הסיכויים שהוא פשוט לא יבוא... אם תעזוב והמוסד יצטרך לחפש מורה חדש מבחוץ, רוב הסיכויים שיבוא מישהו בדיוק כמוך או אף פחות מקצועי ממך. מורה כמוך שמחפש להתייעל ולהתמקצע (שלכן אתה קורא את הקובץ הזה), הוא **נכס למערכת החינוך**.

אם למרות כל זאת נראה לך שטובת התלמידים היא שתתפטר - אל תחליט על זה בעצמך. קודם כל תתייעץ עם מלמדים ותיקים או עם מנהל המוסד. הם יוכלו לבחון את

עצות כלליות, ותמיכה רגשית בעבודת ההוראה

השיקולים שלך מתוך ראייה רחבה יותר ופרספקטיבה שלוקחת בחשבון פרטים נוספים  
שייתכן ולא חשבת עליהם.

## **שיתוף המנהל בבעיות ובפתרונות**

מנהל מוסד רוצה לשמוע הצלחות ולפתור בעיות.

מנהל לא רוצה לשמוע בעיות.

המנהל מספיק עמוס, ושמיעת בעיות ללא תכלית רק מגבירה לו את העומס, ויוצרת לך  
תדמית של מורה חלש מתקשה.

זאת ועוד: צריך לזכור שהמנהל נשאר הבוס שלך שאחראי על העסקתך ועל תנאי  
עבודתך גם בזמן שאתה שופך את ליבך בפניו בתמימות.

אם אתה רוצה לשפוך את הלב על הקשיים בכיתה ובמוסד כדי לקבל הזדהות - המנהל  
הוא לא הכתובת. תעשה את זה עם מורה אחר שיש לך קשר טוב איתו. תדבר עם  
המנהל על בעיה רק בצורה עניינית, כשאתה ממוקד בטיפול ובפתרון שלה, או כשאתה  
שצריך לעדכן אותו בדבר מהותי שהוא חייב לדעת. כך אתה בונה לעצמך תדמית של  
מורה מקצועי ולא מעמיס עליו לריק.